

MAASEUTUTUTKIJATAPAAMINEN

Iisalmen Runnissa 28.–29.8.2024

MAASEUTU

kriisien maailmassa

Abstraktikirja

#MUA
TAPAA
2024

MUA.FI

**#MUA
TAPAA
2024**

MAASEUTU KRIISIEN MAAILMASSA

Maaseutututkijatapaaminen Iisalmen
Runnissa 28.–29.8.2024

Elämme muuttuvassa ja epävarmassa ajassa. Koronapandemia ja sitä seurannut Ukrainan sota ovat horjuttaneet turvallisuuden tunnetta ja ruokkineet yhteiskunnallista ja globaalia epävarmuutta ja kriisitietoisuutta. Myös ilmastonmuutos luo uudenlaisia uhkakuvia. Maaseudun asukkaiden ja yrittäjien arkeen nämä ovat heijastuneet muun muassa energian hintojen nousuna ja maataloustuotannon tiukentuvina ympäristövaatimuksina. Itärajan sulkeminen on heikentänyt aluetaloudellisia kehitysnäkymiä erityisesti Itä- ja Kaakkois-Suomessa. Hyvinvointialueilla kaavailut leikkaukset tulevat puolestaan näkymään konkreettisella tavalla maaseudun asukkaiden arjessa. Yksityisten palvelujen väheneminen on myös todellisuutta monin paikoin. Huoltosuhdetta heikentää ikääntyvä väestö, eikä maahanmuuttokaan näyttäisi merkittävästi korjaavan tilannetta.

Samalla kun monet kriiseistä heijastuvat juuri maaseudulle, huudetaan kriisien keskellä olevaa maaseutua myös apuun. Korona-aikana havahduttiin maaseudun hajanaisemman yhdyskunta- ja tuotantorakenteen etuihin. Maaseudulla tapahtuva ruoantuotanto ylläpitää ruokaturvaa, huoltovarmuutta ja omavaraisuutta. Myös turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta maaseutu on noussut tärkeäksi keskustelun aiheeksi, niin maaseutualueiden asuttuna pitämisen kuin varautumisen kannalta. Ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa maaseutu on niin ikään avainasemassa – tuuli- ja aurinkopuistot nousevat maaseudulle tuottamaan uusiutuvaa energiaa pääosin kaupunkien ja teollisuuden kasvaviin tarpeisiin.

Maaseudun asema vallitsevien yhteiskunnallisten muutosten ja kriisien ratkaisemisessa ja niihin varautumisessa on keskeinen, mutta samalla vaikea. Maaseutuun kohdistuu ristiriitaisia ja tiukentuvia odotuksia, joihin vastaaminen ei ole helppoa. Maailmanpolitiikan ja talouden myllerryksien heijastuminen suomalaiselle maaseudulle ei ole kuitenkaan uusi ilmiö. Maaseutu on aina ollut kytköksissä yleismaailmallisiin virtauksiin muinaisesta turkiskaupasta teolliseen valankumoukseen, maailmansotiin ja Euroopan unioniin.

Vuoden 2024 Maaseutututkijatapaamisessa pohditaan yhtäältä sitä, millaisia kriittisiä muutossuuntia maaseutuun on viime vuosina kohdistunut ja kohdistumassa, ja millaisia ovat näiden vaikutukset niin maaseudun asukkaiden arkeen, yhteisölliseen toimintaan kuin talouden näkymiin. Toisaalta käsitellään maaseudun roolia kriisien ratkaisijana ja pureudutaan myös maaseudun kansainvälisiin, poliittisiin ja taloudellisiin kytköksiin.

On hyvä muistaa, että maaseutu on tarjonnut aiemminkin ratkaisuja niin suomalaisen yhteiskunnan sisäisten kuin ulkoisten haasteiden edessä.

Tervetuloa keskustelemaan, vaihtamaan ajatuksia ja kuulemaan uusia tutkimustuloksia!

KESKIVIikko 28.8.

- 10.30 Ilmoittautuminen ja lounasmahdollisuus (omakustanteinen) päärakennuksen ravintolasalissa
- 12.00 Aloitusseminaari, Kartanohotelli, Marsalkkasali puheenjohtaja MUA ry vpj. **Aapo Jumppanen**
- Avaussanat, **Mari Kattilakoski**, puheenjohtaja, MUA ry
 - Keynote 1: Hyvinvointialueiden leveät hartiat ja tekevät kädet maaseudun näkökulmasta, **Aila-Leena Matthies**, professori, Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
 - Keynote 2: Sukupuolten maaseutu, **Tytti Määttä**, maakuntajohtaja, Pohjois-Savon liitto
 - Maaseutututkimuslehden ajankohtaiset, **Irene Kuhmonen**, päätoimittaja, Maaseutututkimus-lehti
 - Käytännön tiedotukset, työryhmiin opastus
- 14.00 Kahvit ja siirtyminen työryhmiin
- 15.00 Työryhmät, sessio I, päärakennus
- 16.40 Työryhmät, sessio II, päärakennus
- 19.00 Illallinen
- 20.00 Iltaohjelma, Kartanohotelli, Marsalkkasali juontajana MUA ry hallitusjäsen **Pasi Saukkonen**
- Ohjelmassa **Torsti Hyryläisen** puheenvuoro ja yllätysohjelmaa

TAPAAMISPAIKKA:
Kylpylä- ja kokoushotelli Spa Hotel Runni,
Runnintie 407, 74595 Runni (Iisalmi)
www.spahotelrunni.fi

Järjestäjä pidättää oikeudet ohjelman muutoksiin

TORSTAI 29.8.

- 7.00 Aamiainen, päärakennus, ravintolasali
- 8.30 Työryhmät, sessio III, päärakennus
- 10.00 Kahvit
- 10.30 Päätösseminaari, Kartanohotelli, Marsalkkasali
puheenjohtaja MUA ry pj. **Mari Kattilakoski**
- Keynote 3: Ruoka hybridisen yhdyskuntarakenteen jäsentäjänä, **Juha Helenius**, professori, Ruralia-instituutti, Mikkeli
 - Keynote 4: Maaseutu kriisien maailmassa – maailmanpolitiikan kriisit ja suomalainen maaseutu eilen ja tänään, **Aapo Jumppanen**, yliopistotutkija, Ruralia-instituutti, Seinäjoki
 - Maatalouden ja maaseudun kehittämisen tiedonvaihto- ja innovointijärjestelmä AKIS
 - ♦ **Tiina Hartman**, erityisasiantuntija, maa- ja metsätalousministeriö
 - ♦ **Tuija Kallio**, verkostokoordinaattori, maaseutuverkostoyksikkö
 - Kylien kehittäminen ja tutkimus, **Arto Pirttilahti**, puheenjohtaja, Suomen Kylät ry
 - MUAn loppusanat
- 13.10 Lounas (omakustanteinen), päärakennus, ravintolasali

LISÄTIEDOT

Maaseudun uusi aika ry
puheenjohtaja Mari Kattilakoski, mari.kattilakoski@uef.fi, puh. 050 449 4896
jäsenihteeri Henrik Hausen, henhaus@gmail.com, puh. 0400 992 699

Ulkoasu ja taitto: Mainostoimisto Satu Kukka
Kansikuva: Irene Kuhmonen. Valokuvat: Henrik Hausen, Pilvi Hämeenaho, Irene Kuhmonen ja Pixapay.com
Toimitus: Mari Kattilakoski, Aapo Jumppanen ja Henrik Hausen

ISBN 978-952-67608-8-9

KEYNOTE-PUHUJAT

AILA-LEENA MATTHIES

työskentelee sosiaalityön professorina ja sosiaalitieteiden yksikön johtajana Jyväskylän yliopistossa, Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa.

Hänen tutkimuksensa näkökulmana on ollut kansalaistoiminnan ja hyvinvointivaltion palvelujen välinen suhde. Hän on tuonut suomalaiseen sosiaalityön tutkimukseen ja opetukseen ekososiaalisen näkökulman, ja viime aikoina hän on keskittynyt erityisesti aikuissosiaalityön tutkimukseen. Hän johtaa parhaillaan kuudessa Euroopan maassa toteutettavaa EU:n komission rahoittamaa MCSA-ETN-ASTRA tohtorikoulutus- ja tutkimushanketta (2020–2024), jossa työskentelee 15 sosiaalityön väitöskirjatutkijaa. Tutkimuksen kohteena on monitieteisen kestävän siirtymän näkökulman soveltaminen sosiaalityöhön inklusiivisuuden parantamiseksi.

Hän on tieteellisenä johtajana neljän hyvinvointialueen (Pohde, Soite, Kainuu, Lapha) aikuissosiaalityön vaikuttavien menetelmien tutkimuksessa, joka on osa Suomen Kestävän Kasvun ohjelmaa (RRP3 2024–2025). Aila-Leena Matthies on työskennellyt aikaisemmin (1996–2007) sosiaalityön professorina Magdeburgissa Saksassa.

TYTTI MÄÄTTÄ on Pohjois-Savon maakuntajohtaja. Hän on aiemmin toiminut Vaalan kunnanjohtajana ja Kuhmon kaupunginjohtajana sekä vuoteen 2020 asti Harvaan asutun maaseudun (HAMA) -verkoston puheenjohtajana. Suomen Kylät ry valitsi hänet Vuoden Maaseutukasvoksi vuonna 2019. Hänen työ- ja elinkeinoministeriölle laatimansa selvitys paikkariippumattoman työn ja alueellisen läsnäolon lisäämiseksi valmistui vuonna 2020.

Tytti Määttä on uransa aikana ollut aktiivinen yhteiskunnallinen keskustelija maaseututeemoissa. Maaseutututkijatapaamisessa hänen puheenvuoronsa keskittyy sukupuolikysymyksiin maaseutukontekstissa.

JUHA HELENIUS on hoitanut Helsingin yliopiston agroekologian professuuria tämän alan perustamisesta alkaen, vuodesta 1996. Vuodesta 2022 hänen tehtäviinsä sisältyy Strategisen tutkimuksen FOOD-tutkimusohjelman ohjelmajohtaminen.

Tutkimustyössään hän setvii erityisesti mahdollisuutta siirtyä sellaiseen teknologiseen sivistykseen, jossa ruoan alkutuotanto ja jalostus on kasvinravinteita kierrättävä ja bioenergiaomavarainen, ruokailu on aktiivinen tapa hoitaa ekosysteemejä, ja ruokajärjestelmä tukee metropolien purkautumista sosiokulttuurisesti ja ekologisesti kestäviin maaseutuihin. Tässä mallissa perusruokaturva rakentuisi paikallisten tuotantojärjestelmien, paikallisten ruokakulttuurien ja sosioekologisesti kestävien yhteisöjen verkostoihin. Se olisi ekosysteemejä sopeutuvasti palvelevaa.

Ihmiskunta, myös suomalaiset, saa yli 90% ravinnostaan maatalous- ja puutarhatuotteista. Ruoka kytkee yhteiskunnat peltojen ja puutarhojen ekologisiin järjestelmiin, jotka samalla ovat sosioekologisia järjestelmiä, agroekosysteemejä. Esitän pohdinnan siitä, että ruokajärjestelmä paitsi edellyttää myös mahdollistaa kestäväan rakenteeseen siirtymistä. Ilmeisimmät perustelut nousevat ainevirroista, joita ruoka muodostaa, kierrättämisen vaatimuksesta sekä bioenergian tuotannon mahdollisuudesta. Kestävyyden ehdoilla mittakaavaistetut, nykyistä paikallistetummat ruokajärjestelmät luovat loimen, jolle fossiilitalouden luomat metropolit purkautuvat elinvoimansa palauttaneiden maaseutujen ja maaseutukaupunkien kudelmaan.

AAPO JUMPPANEN työskentelee yliopistotutkijana Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa. Hän on poliitikan- ja historian tutkija sekä ekonomi, joka on toiminut maaseudun tutkimuksen ja kehittämisen parissa vuodesta 2006. Maaseudun uusi

aika -lehden päätoimittajan tehtävää Jumppanen on hoitanut vuosina 2016–2018. Tällä hetkellä hän toimii Maaseudun uusi aika -yhdistyksen varapuheenjohtajana. Viime aikoina Jumppanen on pohtinut maaseudun ja maailmanpolitiikan välistä suhdetta, joka jää vaille ansaitsemaansa huomiota, vaikka (suur)kaupunkien ulkopuoliset maaseutumaiset alueet ovat aina olleet monin tavoin kytkeytyneitä erilaisiin globaaleihin virtauksiin.

Esityksessään: *Maaseutu kriisien maailmassa – Maailmanpolitiikan kriisit ja suomalainen maaseutu eilen, tänään ja huomenna* Jumppanen hahmottelee lavealla ja välillä hieman kapeammalla pensselillä, miten maaseudun ja maailmanpolitiikan ja siihen kytkeytyvän maailmantalouden välinen suhde on näkynyt ja tulee näkymään eri aikakausina maassamme. Hän pohtii myös sitä, mitä annettavaa maaseudun ja maailmanpolitiikan yhdistävällä tutkimuksella voisi olla tällä hetkellä käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun, jossa korostuvat kriisit ja turvallisuuspoliittiset ulottuvuudet.

TYÖRYHMÄ 1: AJASSA JA TILASSA MUUTTAVA MAASEUDUN ARKI

Työryhmän vetäjät:

*Ismo Björn, Alina Kuusisto, Kari Korolainen, Pirjo Pöllänen
Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*

Arki käsitteenä ymmärretään ihmisten toimintaa määrittävänä tilallisena ja ajallisena toimintaympäristönä, jossa keskeistä on rutiinin mukaisten toimintojen toistettavuus ja ennakoitavuus. Vaikka arjen paikaksi usein määrittyy koti, ei arki ole yhteiskunnallista rakenteista irrallista toimintaa. Yhteiskunnalliset rakenteet kehystävät niin kotona tapahtuvaa hoivaa kuin rajayhteistyötä, joka ammatin tai harrastusten kautta voi muuttua niin rutinoituneeksi ja toisteiseksi, että siitä tulee osa toimijoiden arkea. Turvallisen arjen toistettavia toimintoja ovat niin kodin viikkosiivous, kaupassa ja työssä käyminen kuin vuosittain toistuvat ja vuoden kiertoon liittyvät arjen uusintamisen rutiinit (keväiset pihatyöt, syksyiset sienten ja marjojen keruu). Rita Felskin (2000) sanoin arki tapahtuu ajassa ja tilassa niin itsestään selvänä, että tekemiseen ei tarvitse kiinnittää huomiota. Mutta arki voi myös mennä rikki, tekemisen paikka ja tavanomaisuus voivat kriisiytyä.

Koska arki on paikkaan sidottua, niin erilaiset paikat rakentavat ja kehystävät arkea eri tavoin. Maaseudun ja kaupungin arki on yhtäläinen mutta erilainen. Maaseudulla mukaan tulevat pitkät välimatkat, energiansaantiin liittyvät vaikeudet ja sisäänkirjoitettuna oletus, että maaseudun asukkaat ovat ikään kuin tottuneita ja velvollisia hoitamaan kriisinsä itse, koska ovat valinneet asua maaseudulla. Maaseudulla kriisin aiheuttajia voi olla monia: lapsen lähikoulu voi siirtyä omalta kylältä kuntakeskukseen, itäsuomalaiseen ylijarjaiseen elämään tottunut ihminen voi joutua rakentamaan arjen hoivasuhteensa uudelleen, jos rajanylityskäytännöt muuttuvat äkisti, paikallisen elinkeinonharjoittajan arki voi rikkoutua, kun rajan yli matkustaminen kielletään, ihminen voi menettää työnsä tai arjen uhkaksi voi nousta kaivoshanke tai jokin muu yllättävä tekijä. Tässä työryhmässä pyritään tavoittamaan ihmisten kokemusta arjen kriisiytymisestä maaseudulla. Työryhmään ovat tervetulleita esitykset niin historiallisesta kuin nykyajan näkökulmasta. Teemat voivat vaihdella rajatutkimuksesta kyläkouluihin, hautausmaista ristiäiskulttuuriin tai kaivosvarauksista petopolitiikkaan ja kimpapakyyteihin. Keskeistä on, että esityksissä on arkea ja arjen toimintoja maaseudulla.

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Energian ja liikenteen muuttunut arki

*Heli Siirilä, Vaasan yliopisto
Jenni Vestinen,
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy*

Suomessa on kohdattu viime vuosien aikana arkeen vaikuttava hintojen äkillinen ja voimakas nousu. Hintojen nousu on kohdistunut muun muassa sähköenergiaan, liikenteen polttoaineisiin, lämmitysöljyyn, elintarvikkeisiin ja korkoihin. Tämä on heijastunut niin kotitalouksien kuin yritysten toimintaan, mutta muutosten voimakkuus vaihtelee eri olosuhteiden mukaan. Eduskunta päätti talvella 2022–2023 useista taloudellisista tuista, joilla pyrittiin helpottamaan kotitalouksien taloustilannetta suurten sähkölaskujen osalta. Tukien toimimattomuudesta tai kohdistumisesta niitä eniten tarvitseville on esitetty näkemyksiä ja tilastoja.

Maaseutualueilla on keskimääräistä yleisempää omakotitaloasuminen ja henkilöautopainotteinen arki. Miten erityisesti energian ja liikennepolttoaineiden muuttuneet hinnat ovat heijastuneet ihmisten ja yritysten arkeen? Millaisilla ratkaisulla on koitettu säästää menoissa tai kasvattaa tuloja?

Maaseudun energia- ja liikenneköyhyys ilmiönä (MaaElli) -hankkeessa toteutettiin alkuvuonna 2024 maaseudun asukkaille sekä yrittäjille kohdistetut kyselyt ja haastattelut. Aineisto sisältää muun muassa näkemyksiä siitä, miten arki on muuttunut energian ja liikenteen osalta. Sen mukaan osa asukkaista on jatkanut arkeaan kuten ennenkin, eivätkä esimerkiksi taloudelliset haasteet ole kasvaneet. Pienellä osalla vastaajista talous on romahtanut pidempiaikaisesti.

Iso osa maaseutualueiden kotitalouksista ja yrityksistä on ottanut käyttöön energiansäästöön arkipäivän ”niksejä”. Autoilua on vähennetty muun muassa lisäämällä suunnitelmallisuutta. Osa vastaajista on jättänyt osan liikkumisesta väliin karsimalla harrastuksista tai terveydenhuollon käynneistä. Yritysvastaajista moni oli investoinut omaan energiantuotantoon tai energiankäyttöä tehostaviin ratkaisuihin.

MaaElli-hankkeessa laaditaan syyskaudella 2024 politiikka- ja toimintasuosituksia siitä, kuinka voitaisiin vähentää maaseutualueiden asukkaiden ja yritysten kokemaa energia- tai liikenneköyhyyttä. Suositukset tulevat ylittämään useita hallintorajoja, koska aiheeseen vaikutetaan muun muassa neljässä eri ministeriössä.

Rajat ylittävän yhteistyön arkea 1990- ja 2000-luvuilla

*Alina Kuusisto,
Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*

Lähestyn maaseudun arkea Suomen ja Venäjän välisen rajat ylittävän yhteistyön näkökulmasta. Valtiollisella tasolla yhteistyö perustui vuosina 1992–2012 voimassa olleeseen Suomen ja Venäjän väliseen lähialueyhteistyösopimukseen, jonka tavoitteena oli edistää raja-alueen vakautta ja turvallisuutta sekä lisätä taloudellista kanssakäymistä.

Itä-Suomen maakunnilla oli lähialueyhteistyötä kohtaan erityiset intressinsä, olihan itäraja yli 70 vuoden lähes täydellisen sulun jälkeen vihdoinkin avautunut. Alueiden omat instituutiot, seutukaavaliitot, lääninhallitukset, maakuntaliitot, kunnat ja yliopistot, olivat etunenässä rakentamassa yhteyksiä ja

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

niihin liittyviä odotuksia. Lisäsäyksen rajayhteistyölle antoivat Suomen jäsenyys Euroopan Unionissa sekä alueiden Eurooppa-ajattelu. Näiden kehikoiden sisällä, liepeillä ja ulkopuolella lukuisat toimijat kansalaisjärjestöissä, julkisissa organisaatioissa, yrityksissä, kunnissa ja kylissä tekivät kädet savesa töitä luodakseen kontakteja, viedäkseen tietotaitoa ja rakentaakseen luottamuksellista yhteistyötä rajantakaisten lähialueiden asukkaiden kanssa.

Esityksessä keskityn pohjoiskarjalaisten toimijoiden henkilökohtaisiin kokemuksiin lähialueyhteistyön arjesta etenkin maatalouden, sosiaalialan ja matkailun parissa Karjalan Tasavallassa. Kun virkamiehet solmivat suhteita ja kävivät neuvotteluja sikäläisen alueellisen ja paikallisen hallinnon kanssa, ”kentän” miehet ja naiset kiersivät opettamassa kylvökoneiden käyttöä entisillä sovhooseilla ja aloittelevilla yksityistiloilla, kokosivat äitiyspakkauksia Karjalan lapsille, rakensivat taukopaikkoja Jänisjoen varrelle ja kuskasivat bussilasteittain suomalaisia tutustumaan Vian karjalaiskyliin ja sotahistoriallisille paikoille. Mikä suomalaisia yksittäisiä ihmisiä motivoi jopa vuosikymmenien konkreettiseen yhteydenpitoon venäläisten kanssa sekä tekemään kymmeniä, ellei satoja matkoja rajan taakse usein hyvinkin alkeellisissa olosuhteissa? Millaista oli hanketyön arki ja ihmisten välinen kanssakäyminen Venäjän Karjalan maaseudulle suuntautuneessa rajayhteistyössä?

Pelastaako lammas maaseutuarjen

Kirsi Vertainen, Turun yliopisto

Esityksen teemana on lammasarki eli lammastalouden parissa työskentelevien tai lampaita harrastuksenaan pitävien ihmisten elämä maaseudulla. Lampureiden syyt pitää lampaita ovat erilaisia, mutta useissa tapauksissa lammas on osa maallemuuton unelmaa. Pako maalle voi konkretisoitua oman katraan hankintana, mutta aina ei paimenidylli toteudu toivotulla tavalla. Mielikuvien törmäys arjen realiteetteihin voi tuottaa myös ei-toivottuja yllätyksiä. Esityksessä tarkastellaan, millaista arki eläintilalla on, mitkä asiat tuottavat onnistumisia ja mitkä johtavat kriiseihin ja viime kädessä eläimistä luopumiseen. Arjessa voi maallemuuton unelma – utopia - vaihtua dystopiaksi.

Tutkimusaineistoa analysoidaan etnologiasa tutun kulttuurianalyysin avulla. Lammastalollisen elämää ja paradoksien täyttämää tasapainoilua unelmien ja toisaalta jopa dystooppisia piirteitä saavan arkirealismen välillä analysoidaan utopia ja dystopia-käsittein. Aineistona ovat sekä lampureiden haastattelut (8 kpl) että tutkijan omat kokemukset maatalouden harjoittajana omalla tilalla. 24-vuotisesta rupeamasta ensimmäiset 12 vuotta on harjoitettu lypsykarjataloutta ja viimeiset 12 vuotta lammastaloutta.

Lammashoukuttaa maaseudulle ja maatalouden pariin uusia yrittäjiä. Toisaalta lammassarjessa konkretisoituvat nopeasti myös maataloustyön lainalaisuudet ja todellisuudet.

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Yksi syy lammasarjen raskaudelle on maaseudun muutos ja toisaalta tiettyjen asioiden muuttumattomuus. Lampurit tulevat alalle usein perusmaatalouden ulkopuolelta, vain harvoilla on ylisukupolvisia sidoksia omaan tilaansa. Käytettävissä ei ole valmiita tukiverkkoja tai sukupolvelta toiselle siirtyvää hiljaista tietoa. Eläintenhoito ja maanviljely ovat edelleen raskasta ja sitovaa työtä, jota kuormittavat taloushuolet, yrittäjän jaksaminen ja maatalousbyrokratia. Myös työympäristö eli luonto voi näyttäytyä pelottavana tai uhkaavana ja se hämärtää kodin rajoja arjen näyttämönä laajentuessaan kymmenien tai satojen hehtaarien maa-alueiksi.

Maaseutu, arki ja sarjakuva – Mikä ei kuulu joukkoon?

*Kari Korolainen,
Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*

Mitä tekemistä sarjakuvalla on maaseudun arjen muutoksen tutkimisessa? Pohdin esitelmässäni tätä kysymystä siltä kannalta, miten kuvata maaseudun arjen muuttamista, sen kriisejäkin sarjakuvan keinoin. Teoreettisesti tukeudun arjen estetiikan näkökulmaan, jolloin esteettisten seikkojen voidaan ajatella olevan mukana ja vaikuttavan jokapäiväisessä elämässä, eikä vain jossakin taidemuseoiden uumenissa. Lisäksi lähtökohtanani on tutkimuksen ja taiteen vuorovaikutuksesta käytävät keskustelut esimerkiksi sarjakuvalähtöisen tutkimuksen suhteen. Käsittelem tätä teoriataustaa suhteessa kokemuksiini tutkimuksen ja sarjakuvan yhdistämisestä. Lisäksi pohdin aiheita monitieteisen, tiedettä ja sarjakuvataidetta yhdistävän tutkimushankkeen Peruskoulu

maaseudun murroksessa (2024–2027) kannalta. Hankkeessa tarkastellaan peruskoulujan kyläkouluihin liittyvää muistitietoa ja tavoitteena on toteuttaa myös sarjakuva näihin aineistoihin perustuen.

Käsittelen aiheita muun muassa siltä kannalta, miten maaseudun arkea on esitetty sarjakuvassa aiemmin (esim. Mämmilä). Esittelen myös joitakin alustavia menetelmällisiä ideoita hankkeen sarjakuvatyön tiimoilta. Painotan sitä, että sarjakuvataide tarjoaa erilaisia välineitä kiteyttää asioita kuin tutkimus. Työryhmämme aiheen, maaseudun arjen, kannalta kiinnostavaa on esimerkiksi, miten kiteyttää arkea sarjakuvallisesti, etenkin jos se on määritelmällisesti moniulotteinen ja hankalasti käsitteellistettävä asia. Miten sitten kuvata maaseudun arjen muutostakaan sarjakuvallisesti?

Kokoan esitelmässäni yhteen havaintoja ja ideoita siitä, miten maaseudun arkea voi kuvata sarjakuvallisesti ja miten sarjakuvallinen ote voi rikastaa maaseudun monitieteistä tutkimusta. Maaseudun, arjen ja sarjakuvan leikkauspisteessä ollaan ruohonjuuritasolla ja ruutujen takana, sarjakuvan käytännössä, puhekuplien tuolla puolen. Tällöin arjen esteettisyys on esteettisen moninaisuutta, ja sarjakuvan keinot tarjoavat uudenlaisia näkökulmia moninaisuuden ymmärtämisen lisäämisessä.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Lesbo kylässä. Sateenkaareva tila maaseudun valtageometrioissa

Anni Rannikko, Itä-Suomen yliopisto

Maaseutu esitetään usein sateenkaareville, eli seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville ihmisille rajoittavana, yksinäisenä ja ahdistavana ympäristönä. Samalla suuret kaupungit määritellään mahdollisuuksien ja vapauden tiloiksi, joita kohti maaseudulta itsestään selvästi pyritään. Kaikki sateenkaari-ihmiset eivät kuitenkaan haaveile muutosta suurkaupunkiin, vaan heidän elämänsä keskus löytyy maaseudulta.

Alustuksessani tarkastelen seksuaalivähemmistöön kuuluvien tilaa maaseudulla. Analyttisenä lähtökohtanani on, että tilalliset suhteet ovat yhteiskunnallisten suhteiden ilmauksia, jotka heijastavat tilaan piirrettyjä valtageometrioita. Empiirisenä kontekstini toimii itäsuomalaisella maaseudulla sijaitseva kylä ja autoetnografisena aineistonani oma arkeni tämän kylän sateenkaarevana asukkaana. Kylä on maantieteellisesti, symbolisesti ja globaalisti tarkasteltuna kaukana sateenkaarikulttuurin keskuksista. Analyysia tehdessäni olen kiinnittänyt erityistä huomiota julmaan arkeen eli sellaisiin hetkiin, joina kylässä eletty arki ei ole ollut harmaata ja näkymätöntä, vaan on edellyttänyt valintojen tekemistä tai tuntunut jollain tapaa hankalalta.

Esityksessä käsitteellistän sateenkaarevaa maaseututilaa neljästä näkökulmasta: ristiriidan tilana, samanaikaisesti näkymättömänä ja esillä olevana tilana, sijoiltaan menneenä tilana ja kuulumisen tilana. Sateenkaareva

maaseututila on moniulotteista, osin ristiriitaistakin. Vaikka seksuaalivähemmistöön kuuluva ei voi olla heteroseksuaalisessa tilassa koskaan kuin kotonaan, maaseutu voi tarjota sateenkaari-ihmisille myös kuulumisen paikkoja.

Sateenkaareva maaseututila on usein samanaikaista ja limittyntä heteroseksuaalisen tilan kanssa, mutta erilaisin tavoin sille alisteista. Sateenkaareva tila onkin usein näkymätöntä, tai vähintään ambivalenttia, ja maaseututilassa vallitseva hetero-oletus piilottaa paljon ilmeistäkin sateenkaarevuutta. Sateenkaareva maaseututila rakentuu osin ristiriitaisessa suhteessa heteroseksuaaliseen maaseututilaan ja joskus se myös haastaa maaseututilan kunniallisuuden logiikoita.

Entisten kyläkoulujen oppilaiden tarinoita Itä-Suomesta vuosilta 1980–2010

Niina Parkkonen, Jyväskylän yliopisto

Vuosikymmenten ajan rakennettiin suomalaisen kansan voimavaroja kylistä käsin: kylästä kuin kylästä löytyi lapsille kyläkoulu. Kuitenkin 2000-luvulla on Suomen monitahtoinen maaseutu ollut yhä enemmän kyläkoulujen katoamisen kenttää. Kyläkouluja on lakkautettu systemaattisesti ja suurimilta osin – on siirrytty yhtenäiskoulujen ja rakennussuuruuden aikaan. Kyläkoulut ovat olleet paljon enemmän kuin kouluinstituutioita, sillä kyläkoulun rooli on voinut olla yksi kylän keskeisimpiä vuodenkierron vaihteluiden tarinallistajia ja monien tapahtumien keskuspaikkoja.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Kyläkoulurakennuksia on nykyisellään paljon myös tyhjillään, mutta entisten kyläkoulun oppilaiden muistot ovat ja elävät. Väitöskirjani avulla haluan ymmärtää jo pitkälti katoavaa kyläkouluperinnettä juuri aikuisten näkökulmista.

Valitsin väitöskirjani aiheeksi kyläkoulun oppilaiden narratiivisen identiteettikehityksen tarkastelun, toimijuuden ilmentymisen sekä taito- ja taideaineiden roolin entisten oppilaiden tarinoissa. Suomalainen, vähintään väitöskirjatasoinen, kyläkoulututkimus viimeisen 50 vuoden ajalta on kovin harvoin tutkinut juuri kyläkoulun oppilaiden identiteettikehitystä, vaikka identiteettitutkimus on muuten eri tieteenaloilla ollut merkittävää.

Tutkimusalueeni käsittää Itä-Suomessa, tarkemmin Etelä- ja Pohjois-Savossa, sijainneita kyläkouluja. Kyläkouluiksi olen määritellyt tutkimuksessani alle 6-opettajaiset sekä alle 100 oppilaan koulut, jotka ovat sijainneet tai sijaitsevat maaseudulla tai haja-asutusalueella ja joissa on käytetty tai käytetään yhdysluokkapedagogiikkaa. Tutkimuksessa identiteetti rakentuu narratiivisuuden kautta: identiteetin rakennusaineena on kertomuksellisuus. Narratiivisen identiteetin muotoutuminen nähdään elämän mittaisena prosessina, jonka seurauksena yksilön elämä saa merkitystä. Analyysimenetelminä hyödynnän dialogisen analyysin tapoja (byrokraattinen ja karismaattinen) sekä narratiivista analyysia.

Kyläkoulu muuttuvan maaseudun kohtaamispaikkana

Susanna Leppähaara, Turun yliopisto

Esittelen väitöskirjani ”Kyläkoulu muuttuvan maaseudun kohtaamispaikkana” tutkimussuunnitelmaa. Tutkimukseni on monitieteinen lähestyen historiatieteellisin keinoin kasvatustieteellistä tutkimusaihetta. Tavoitteeni on tuottaa kokemuksiin ja merkityksiin pureutuva tutkimus maaseudun oppilaiden ja henkilökunnan kyläkoulumuistoista. Metodologisena lähestymistapana hyödynnän muistitietotutkimuksen periaatteita keskeimpänä muistelukerronnan-käsitettä, joka korostaa muistelijan tapaan tuoda muistonsa esille kerronnallisen tarinan kautta. Tutkimusaineisto tuotetaan haastatteluilla Varsinais-Suomen ja Pohjois-Karjalan alueilla yhteistyössä Turun ja Itä-Suomen yliopistojen kanssa.

Tarkasteluajanjakso alkaa peruskoulu-uudistuksesta eli 1970-luvulta yltäen aina tähän päivään asti. Ajanjakso on itsessään tärkeä tutkimuskohde sen aikana tapahtuneiden yhteiskunnallisten muutosten kuten globalisaation, 1990-luvun talouslaman sekä elinkeino- ja väestörakenteen muutosten vuoksi. Maaseudulla nämä muutokset näkyivät esimerkiksi julkisen sektorin leikkauksina, kuntaliitoksina, kyläkoulujen lakkauttamisina, maalta muuttona ja väestön ikääntymisenä.

Tämän muuttuvan maaseudun keskellä kyläkoulut ovat paljon muutakin kuin vain päiväsaikaisia oppimisen keskuksia. Ne ovat kohtaamispaikkoja.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Tutkimuksessani lähestyn kyläkouluja koe-
tun ja eletyn paikan käsitteen keinoin, mihin
miellän lukeutuvan myös abstraktilla tasolla
kyläkouluissa kohtaavat sukupolvet, politi-
kan ja muistot. Yhteiskunnalliseen keskus-
teluun ja tieteelliselle kentälle onkin tärkeää
saada tutkimustuloksia kokemuksellisista,
historiallisista ja paikkatietoisista lähtökoh-
dista tarjoamaan esimerkiksi vastapainoa
kaupunkipainotteisuuteen. Työryhmäsesityk-
sessä esittelen pohdintojani kyläkouluista
kohtaamispaikkoina muuttuvan maaseu-
dun arjen keskellä. Väitöskirjani on osa Ko-
neen säätiön rahoittamaa tutkimushanket-
ta ”Peruskoulu maaseudun murroksessa”
(2024–2027).

Maaseudun hautausmaan sukupuolitapainen arki

*Ismo Björn, Pirjo Pöllänen,
Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*

Eeva Jokinen toteaa Rita Felskiin viitaten,
että itsestään selvänä pidetty arki on ”pul-
mallinen asioiden tila”. Jos arkea yrittää
määritellä, se valuu käsistä. Teoreettisesti
ja käsitteellisesti arkea on hankala määritel-
lä. Esityksemme nojaa tällaiseen felskiläis-
jokislaiseen arjen teoretisointiin, jossa arki
venyy ja pakenee käsitteellisyyksiä, mutta
itsepintaisesti pyrimme silti niin tekemään.
Seuraamme Jokisen askelmerkkejä, joiden
mukaan arkea voi tarkastella viiden ulot-
tuvuuden kautta. Arjessa on Jokisen mu-
kaan kysymys 1) ajallisuudesta (rutiinit), 2)
tilallisuudesta (kodintuntu), 3) modaalisuu-
desta (tavat), 4) tapaisuuksista (sukupuoli-
tapaisuus) sekä 5) rytmeistä (arjen yhteis-

kunnallisten pakkotahtien ja yksilön omien
rytmien kohtaamisesta). Esityksessämme
tarkastelemme arjen sukupuolitapaisuutta
hautausmaan hoivaamisessa. Lähestymista-
pamme on yhteiskunnallisesti painottunutta
historiantutkimusta.

Puhuessamme hautojen hoitamisesta hoiva-
na venytämme hoivan määritelmää tedreläi-
sittäin tarkoittamaan huolenpitoa ja elämän
ylläpitoa toisen puolesta. Tässä tapaukses-
sa hoivaamisen kohde on kuolleen viimei-
nen leposija – hauta, katsomme, että kun
hautaa hoidetaan naistapaisesti, niin samal-
la hoivataan ja vaalitaan kuolleen muistoa ja
pidetään yllä ja hoivataan elävien yhteisöl-
lisyyttä ja identiteettiä. Käsittelemme hau-
tausmaata sukupuolittuneena tilana ja hau-
danhoitoa naisen työn paikkana ja etsimme
historiallista selitystä sille, miksi hautausmaa
on nimenomaan naisen hoivan paikka. Mi-
ten se on sellaiseksi muodostunut ja miten
se muuttuu ajan myötä. Jäljitämme haudan-
hoidon ohjeistamista ja ideologiaa hoito-
ohjeiden takana. Kohdistamme katseemme
erityisesti maaseutuun ja hautojen hoidon
kautta maaseudun naisten historiaan.

TYÖRYHMÄ 2: ALUETALOUDET KRIISIEN MAAILMASSA

*Työryhmän vetäjät:
Susanna Kujala, Outi Hakala,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Maaseutujen kohtaamat kriisit ja muut olennaiset muutokset johtavat myös aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Aluetaloudet ovat kokeneet monia voimakkaita muutoksia toimintaympäristönsään, jotka ovat vaikuttaneet esimerkiksi alueiden toimialarakenteeseen, työllisyyskehitykseen, tulonjakoon tai vetovoimaan. Aluetaloudet kohtaavat kriisejä jatkossakin, esimerkiksi kun ilmasto, turvallisuustilanne ja väestörakenne muuttuvat.

Työryhmässä käsitellään erilaisten kriisien vaikutuksia aluetalouksiin monista eri näkökulmista. Millä tavoilla ja kuinka voimakkaasti erilaiset kriisit vaikuttavat aluetalouksiin? Miten muutoksiin sopeutuminen näkyy aluetalouksissa? Miten alueiden resilienssiä voidaan vahvistaa? Miten alueet voivat tukea toisiaan kriiseihin sopeutumisessa? Millä edellytyksillä sopeutuminen voi tapahtua alueellisesti kestävästi? Millä menetelmillä ja lähestymistavoilla kriisien aluetaloudellisia vaikutuksia voidaan tarkastella?

Työryhmään toivotaan esityksiä, jotka käsittelevät esimerkiksi päättyneissä tai käynnissä olevissa tutkimus- tai kehittämishankkeissa toteutettuja aluetaloustarkasteluja. Esitykset voivat käsitellä laaja-alaisesti maaseutualueiden toimintaympäristöissä tapahtuvien tai niihin heijastuvien muutosten vaikutuksia aluetalouksiin.

Työryhmäsessio III to 8.30-10.00

Cultivating Rural Cultural Resourcefulness through Social Innovations: A Case Study of Higashikawa, Japan

*Ryo Umeda, Torsti Hyyryläinen,
Toni Rynnänen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Social innovations are vital for rural and local development, particularly in the context of shrinking resources and austerity policies in developed economies. Defined as actions addressing social needs through collaboration and learning, social innovations enhance civic engagement and place-based development. Despite their reliance on community resources, there is limited theorization on how rural areas leverage scarce resources to implement social innovations.

We examine the Japanese rural municipality of Higashikawa, which declared itself the "Town of Photography" in 1985 and has experienced population growth despite declining demographic trends in Japan. We focus on the innovative use of the Japanese Furusato Nozei Hometown Tax Donation System in Higashikawa. We conduct a qualitative case study and employ semi-structured interviews, official municipal documents, audio-visual materials, and statistical data to explore how various economic and cultural social innovations have bolstered the community's resourcefulness.

Preliminary findings indicate that the municipality's "Town of Photography" philosophy has guided the successful implementation of the Furusato Nozei system, tailored as the "Higashikawa Shareholder System."

Our research reveals that the municipality leverages a diverse range of resources, including skills, knowledge, natural resources, geography, networks, and emotional capital, to enable social innovations. Our results suggest that social innovations cultivate rural cultural resourcefulness, thereby creating sustainable economic and cultural ecosystems. We conclude that social innovations can enhance a community's economic and cultural resilience. Furthermore, we emphasize the municipality's role as an institutional entrepreneur that facilitates the mobilization of resources to support social innovations.

Monipaikkaisuuden monet kasvot

*Pasi Saukkonen, Itä-Suomen yliopisto,
Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia,
Kati Pitkänen, Suomen ympäristökeskus
Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto,
Karjalan tutkimuslaitos*

Monipaikkaisuus on vahvistunut maaseudun tulevaisuuden keskusteluissa. Siihen viitataan esimerkiksi liikkuvuuteen, asumiseen, työelämään, sosiaaliin suhteisiin, vapaa-aikaan ja matkailuun liittyvissä yhteyksissä. Asian merkitystä ja ymmärryksen lisääntymistä ovat edistäneet useat tutkimukset, jotka ovat kyseenalaistaneet perinteisen yksipaikkaisuuden olettan ja perustan aluekehityksen ajurina. Monipaikkaisuuden huomioimisen myötä tila ja aika saavat uudenlaisen ja keskeisemmän roolin tarkasteltaessa ihmisten toimintaa ja sen vaikutuksia aluekehitykseen.

Esityksessä kuvataan ja konkretisoidaan monipaikkaisuuden moninaisuutta - sen monia kasvoja. Tarkastelemme ja analysoimme monipaikkaisuutta maaseudun ajankohtaisten haasteiden kehikossa. Aineistona käytetään kyselytutkimusta, tilastoja sekä kunta- ja järjestötilaisuuksien ja innovaatioleirin tuloksia. Esitelmä perustuu Manner-Suomen Maaseutuohjelman tukemiin Monipaikkainen Pohjois-Karjala 1 ja 2- hankkeisiin.

Monipaikkaisuudessa on paljon hyödyntämätöntä potentiaalia maaseudulle ja sillä vahvistetaan maaseudun muutoskestävyyttä. Ylialueellisessa osaamispääomassa on edellytyksiä niin työvoimanpulaan vastaisessa kuin laajemmin paikallisen aktiivisuuden ja elinvoiman lisääjänä. Hoivan ja monipaikkaisen asumisen yhteys on tärkeä ja korostuva asia tulevaisuudessa. Mahdollisuuksien hyödyntämisessä "oman alueen" monipaikkaisten tunnistaminen ja kiinnittäminen paikallisyhteisön toimintaan ovat merkittävässä roolissa. Monipaikkaisuuden kehittämis- ja politiikkatoimien tulisikin

paremmin tunnistaa ja huomioida ilmiön moninaisuus ja sen tiivis kytkeytyminen yhteiskunnallisiin ajankohtaisiin ilmiöihin ja kehityskulkuihin.

Itäisen Suomen metsäteollisuusyritysten sopeutuminen kriiseihin

Maija Halonen, Itä-Suomen yliopisto

Nyky aika kuvautuu useiden toisiaan seuraavien ja toisiinsa kytkeytyvien kriisien aikakautena. Selviytyäkseen kriiseistä yrityksiltä vaaditaan sopeutumiskykyä eri muodoissa. Metsäteollisuus on yksi Suomen tärkeimmistä toimialoista, jonka merkitys voi olla ratkaiseva metsäisten paikkakuntien kehitykselle.

Tässä esityksessä tarkastellaan, miten hallinnon, talouden ja väestön keskittymistä etäällä sijaitsevat metsäteollisuuden yritykset ovat sopeutuneet viimeisimpien vuosien kriiseihin.

Tutkimuksen viitekehys pohjautuu polykriisin ja resilienssin käsitteisiin. Polykriisi viittaa useiden kriisien muodostamaan kokonaisuuteen, josta aiheutuu osin samankaltaisia ja osin erilaisia alueisiin ja toimialoihin kohdistuvia seurauksia. Resilienssi puolestaan auttaa analysoimaan erityyppisiä sopeutumisen keinoja.

Tapaustutkimus kohdistuu metsäteollisuuden yrityksiin, jotka sijaitsevat itäisen Suomen metsäisillä alueilla Ylä-Savossa, Pielisen Karjalassa ja Kehys-Kainuussa. Tutkimuksen pääaineisto muodostuu metsäteollisuusyritysten edustajien haastatteluista (2022–2023), joiden tausta-aineistona on hyödynnetty kriisien kehittymistä kuvastavia tilastoaineistoja. Maailmanlaajuisten kriisien (esim. COVID-19 pandemia, Ukrainan sota, energiakriisi, voimakas inflaatio) ja epäva-

kaasti kehittyvän vihreän siirtymän yhdistelmä on aiheuttanut sekä toimintaa vaikeuttavia shokkeja (esim. raaka-aineen ja energian saatavuus ja kustannukset) että mahdollisuuksien ikkunoita (esim. kasvaneen kysynnän tai arvonnousun myötä).

Sopeutuminen on edellyttänyt metsäsektorin kontekstissa suhteellisen pieniltä toimijoilta: 1) kykyä muuntaa kriisien seuraukset ja murroskausi teollisen perinnön ja luonnonvaroja lähellä olevan sijainnin avulla edukseen, 2) taitoa toimia osana alaa, jossa omat vaikutusmahdollisuudet ovat rajalliset ja 3) kykyä ennakoida menneisyyden oppoja hyödyntäen ja nykyisyyttä analysoiden sekä 4) resursseja varautua erityyppisiin häiriöihin.

Työryhmäsessio III to 8.30-10.00

Kriisien ja muiden muutosten aluetaloudellisista vaikutuksista tarvitaan tietoa päätöksenteon tueksi

*Susanna Kujala, Outi Hakala,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Viime vuosina yhteiskuntaamme ovat koettelleet erilaiset kriisit kuten koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan sekä energian hinnan nousu. Samaan aikaan kestävyyshaasteet ovat nousseet aiempaa vahvemmin esiin korostaen tarvetta tehdä muutoksia kestävyuden edistämiseksi. Lisäksi rakenteelliset muutokset kuten soteuudistus ovat vaikuttaneet taloudellisiin toimintoihin. Muun muassa tällaisten muutosten vaikutuksia alueiden talouteen ja työllisyyteen on tarpeen arvioida tukemaan päätöksentekoa.

Maaseutupolitiikan TUUMA-verkostohankkeessa toteutetun kyselyn perusteella niin alueiden kuin kuntienkin päättäjät tarvitsevat lisää tietoa erilaisten muutosten ja toimintojen aluetaloudellisista vaikutuksista. Nämä tietotarpeet koskevat hyvin laajasti eri aiheita, mutta erityisesti energia-, liikenne- ja matkailuteemoja sekä yleisemmin kestävyys siirtymää.

Näiden tietotarpeiden valossa tuomme esiin esimerkkejä, millaisiin kysymyksiin aluetaloudellisten vaikutusten arviointien avulla voidaan tuottaa päätöksentekoa tukevaa tietoa. Esimerkkitapauksissa keskitytään muun muassa seuraaviin kysymyksiin. Miten uusiutuvan energian osuuden kasvattaminen vaikuttaa aluetalouteen erilaisilla omistusrakenteilla kuten yhteisötalouden

malleilla verrattuna ulkomaisomisteisiin ratkaisuihin? Millaisia vaikutuksia raideliikenteen kehittämällä on alueeseen? Miten erilaiset matkailun osa-alueet kuten vapaaajan asukkaat, tapahtumat ja suuremmat matkakohteet vaikuttavat aluetalouteen? Kuinka julkisten lähiruokahankintojen vaikutus näkyy alueella? Kaikkien näiden esimerkkitapausten perusteella voidaan todeta, että yhdellä toimialalla tehty muutos vaikuttaa erilaisten taloudellisten kytkösten kautta moneen muuhunkin toimialaan. Tällaisten kerrannaisvaikutusten tunnistaminen ja huomioiminen olisi tärkeää myös päätöksentekoa ajatellen, jotta päätöksiä tehtäessä olisi käsitys muutosten kokonaisvaikutuksista, niin negatiivisista kuin positiivisistakin.

TYÖRYHMÄ 3: HUOLET JA HUOLENPITO KRIISIAIKOJEN MAASEUDULLA

Työryhmän vetäjät:

*Verna Helle, Hanna-Mari Ikonen, Jyväskylän yliopisto
Katariina Kotila, Maarit Sireni, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*

Maaseutu on usein nähty yhteisöllisenä ja turvallisena paikkana, mutta maaseudun asukkaiden elämään voi liittyä myös monenlaisia huolia. Viime vuosien kriisit, kuten koronapandemia, Ukrainan sota ja ilmastokriisi, vaikuttavat elämään myös maaseudulla. Samalla pitkäaikaisempiakin ongelmia on yhä ratkaisematta, kuten vähenevän ja ikääntyvän väestön, puuttuvien työpaikkojen ja katoavien palveluiden kysymykset. Yhteiskunnalliset ja paikalliset muutokset sekä niihin liittyvät pelot voivat heijastua maaseudulla asuvien elämään esimerkiksi monenlaisina arkeen ja turvallisuuteen liittyvinä huolina. Toisaalta maaseudulta voi löytyä huolenpitoa, joka saattaa jäädä huolipuheessa piiloon.

Työryhmässä käsitellään maaseudulla elämiseen liittyviä huolia, huolenpitoa ja turvallisuutta. Esitykset voivat käsitellä esimerkiksi seuraavia teemoja: Millaisia huolia maaseudulla elävät kokevat? Miten ajankohtaiset kriisit näkyvät maaseudulla? Millaiset asiat edistävät turvallisuutta ja huolenpitoa? Miten maaseudulla asuvien huoliin on vastattu tai voitaisiin vastata? Kutsumme työryhmään esityksiä, jotka käsittelevät huolen ja huolenpidon kysymyksiä maaseudulla monenlaisista näkökulmista. Työryhmän järjestää Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistojen konsortiohanke HUOMA eli Huolen ja huolenpidon maaseutu.

Maahanmuuttajien kuulumisen kokemuksia rakentaa koko paikallisyhteisö

*Marja Enbuska,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvät kysymykset ovat toistuvasti esillä julkisessa keskustelussa. Taustalla on huoli hiljenevistä maaseudun paikallisyhteisöistä ja työvoiman riittävydestä, johon maahanmuuttajat on nähty keskeisimpänä ratkaisuna. Kotoutuminen kuitenkin rakentuu helposti toimenpiteiksi, joiden kohteina ovat pääasiassa maahanmuuttajat. Samaan aikaan paikallisyhteisö ja sen merkitys jää sivuosaan.

Kotoutumisen rinnalla olisikin mielestäni tarkasteltava sitä, miten maahanmuuttajien kuulumisen kokemukset maaseudulla rakentuvat. Kuulumisen kokemus muodostuu tuttuuden, ymmärretyksi tulemisen ja turvassa olemisen tunteesta sekä siitä, että on arvostettu ja hyväksytty yhteisön jäsen. Henkilökohtainen kuulumisen kokemus ei rakennu yksin, vaan siihen tarvitaan muita ihmisiä.

Väitöskirjassani tutkin sitä, minkälaisia rajoja maahanmuuttajille maaseudulla rakennetaan, ja miten nämä rajat estävät tai edistävät maahanmuuttajien kuulumisen kokemusten muodostumista. Tarkastelen aihetta maahanmuuttajien, työnantajien ja kotoutumistyöntekijöiden näkökulmasta. Aineisto koostuu haastatteluista.

Työryhmäsessio III to 8.30-10.00

Aineiston perusteella kuulumisen kokemusta rakennettiin työelämän, sosiaalisten suhteiden ja jaetun yhteisymmärryksen kautta. Eri haastatteluryhmien näkemykset kuulumisesta erosivat, mutta olivat myös osittain yhteneväiset. Työnantajien puheissa korostui työelämä ja maahanmuuttajien työasenne. Sitä vastoin maahanmuuttajat ja kotoutumistyöntekijät toivat työllistymisen lisäksi esille sosiaalisten suhteiden ja paikallisyhteisöjen merkityksen kuulumisen kokemusten rakentamisessa. Maahanmuuttajien haastatteluissa tulivat esille erilaiset arkeen ja tulevaisuuteen liittyvät huolet, kuten työllistyminen ja vaikeus muodostaa sosiaalisia suhteita paikallisten kanssa. Tutkimukseni keskeisin väite on, että työvoimapulaan keskittyvä puhe maahanmuuttoon liittyen jättää vähemmälle huomiolle muut kuulumisen kokemukseen vaikuttavat tekijät.

Maaseutu turvallisuuden ja turvattomuuden ristiriitaisena tilana

*Maarit Sireni, Katariina Kotila,
Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*

Maaseutumaista tilaa pidetään yleensä turvallisenä, koska maaseudulla rikollisuutta on vähemmän ja elämä on yhteisöllisempää kuin kaupungeissa. Turvattomuutta aiheuttavat kuitenkin asutuksen harvuus ja pitkät etäisyydet, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että naapuriin on pitkä matka ja avun saaminen hätätilanteessa on hidasta ja vaikeaa. Maaseutu on siten yhtä aikaa sekä turvallinen että turvaton tila.

Tarkastelemme esityksessämme eri puolilla maata asuvien eri ikäisten miesten ja naisten huolen ja turvan kokemuksia. Ymmärrämme maaseudun relationaalisen, sosiaalisesti tuotettuna tilana, joka ei ole tapahtumien passiivinen näyttämö, vaan tapahtumiin aktiivisesti osallistuva ja yksilöiden ja yhteisöjen kokemuksiin ja tunteisiin vaikuttava, alati muuttuva toimija.

Kysymme, millaisiin maaseutumaiseen tilaan sisältyviin aineellisiin ja aineettomiin tekijöihin yksilöiden turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet kiinnittyvät: tuovatko metsästysaseet ja valvontakamerat turvaa vai lisäävätkö ne ahdistusta, ja merkitseekö hiljaisuus yksinäisyyttä vai omaa rauhaa? Kysymme myös, miten turvallisuuden ja turvattomuuden kokemukset rakentuvat vuorovaikutuksessa erilaisten aineellisten (rajavartiosto, terveysasema, aggregaatti, laajakaista, 5G-mobiiliverkko, vahtikoira) ja aineettomien (media ja uutisointi, tiedot ja taidot, kristinusko) elementtien kanssa. Nämä tekijät eivät välttämättä kiinnity fyysisiin sijaintipaikkoihin maaseuduilla. Analyysimme perustuu Huolen ja huolenpidon maaseutu -tutkimushankkeessa kerättyyn tekstiaineistoon, joka koostuu 140 vapaa-muotoisesta arjen turvallisuutta käsittelevästä kirjoituksesta.

Työryhmäsessio III to 8.30-10.00

Maalla paossa: ukrainalaisten huolet ja kielet uudessa asuinympäristössä

*Marja Enbuska, Minna Suni,
Jyväskylän yliopisto*

Maaseudun paikallisyhteisöihin on asetunut paljon sotaa paenneita ukrainalaisia – erityisesti työikäisiä naisia lapsineen. Heidän läsnäolonsa muovaa näitä yhteisöjä nyt monin tavoin, ja samalla jokainen tilapäinenkin asuinseutu jättää jälkensä kunkin heistä omaan elämänsä historiaan.

Esittelemme etnografisen Kieli, kiinnittyminen ja kuuluminen: ukrainalaiset osana maaseudun koulu- ja työyhteisöjä ja niiden muutosta -tutkimushankkeen ensituloksia haastattelu- ja havainnointiaineiston valossa. Osallistujina on maaseudulla asuvia ukrainalaisia sekä heidän elämänsä eri tavoin kuuluvia henkilöitä, kuten ystäviä, työnantajia, työkavereita ja kielenopettajia. Keskitymme työelämässä tai koulutuksessa parikkaa olevien naisten kokemuksiin siitä, miten heidät on vastaanotettu ja millaista tukea he ovat paikallisilta saaneet asettumiseensa ja kielen oppimiseensa. Tukeudumme kuulumisen ja eletyn kielellisen kokemuksen käsitteisiin. Kuulumisen kokemus on kokemus siitä, että on kotona jossain. Eletyllä kielellisillä kokemuksilla taas viitataan siihen, että yksilön kehittyviin kielellisiin resursseihin kietoutuu myös tunteita ja kehollisia kokemuksia.

Huoli läheisistä ja oman paikan löytymisestä uudessa ympäristössä on vahvasti läsnä osallistujien arjessa ja ajattelussa, ja saman elämäntilanteen jakavien keskinäisellä ver-

taistuella on pärjäämisen kannalta ilmeisen suuri merkitys. Kontakteja paikallisiin on karttunut hyvin vaihtelevasti, mutta useimmat pystyvät nimeämään jonkun paikallisiin kuvioihin mukaan pääsyn ja samalla suomen oppimisen kannalta keskeisen paikallisen avainhenkilön. Aineiston perusteella juuri erilaiset paikalliset sosiaaliset yhteydet määrittävät sitä, millaiseksi ukrainalaisten kielennoppiminen, kuuluminen ja kiinnittyminen eri paikallisyhteisöissä rakentuvat.

Pienituloisuus ja arkielämän huolet 2000-luvun maaseudulla

Verna Helle, Jyväskylän yliopisto

Edeltävinä vuosikymmeninä suomalainen maaseutu on hiljentynyt, kun suuri osa työpaikoista, palveluista ja nuorista ihmisistä on siirtynyt kaupunkeihin. Vähäiset kohtuullisesti palkattujen, kokoaikaisten työpaikkojen määrät, pitkät välimatkat ja heikko julkinen liikenne asettavat monet maaseudun pienituloiset ihmiset haastavaan asemaan. Toisaalta maaseutu on monille elämänlaadun kannalta hyvin merkityksellinen ympäristö ja se voi tarjota myös ainutlaatuisia kuulumisen kokemuksia. Maaseudun pienituloisten kokemuksia sekä työtä ja toimeentuloa maaseudulla on kuitenkin tutkittu tois-
taiseksi verrattain vähän.

Esityksessä käsittelemme maaseudulla asuvien pienituloisten arkielämän huolia ja niiden yhteyttä heidän osallisuuteensa. Esitys perustuu Maa- ja metsätalousministeriön rahoittamassa Huolen ja huolenpidon maaseutu –hankkeessa tehtyyn tutkimukseen.

Aineistomme koostui 60 vapaamuotoisesta kirjoituksesta ja haastattelusta. Lähestyimme pienituloisten huolia temaattisen analyysin keinoin ja tulkitsimme tuloksia vastaajien osallisuuden näkökulmasta. Osallisuus ymmärrettiin laajana, monille elämän osaluille ulottuvana ilmiönä, joka muodostuu mahdollisuudesta liittyä aineellisiin ja aineettomiin hyvinvoinnin lähteisiin ja merkityksellisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä mahdollisuudesta vaikuttaa omiin, yhteisön ja yhteiskunnan asioihin.

Havaitsimme analyysissä viisi teemaa, jotka ovat epävarmuus, arjen materiaaliset haasteet, niukka vapaa-aika, terveyshuolet ja irrallisuus. Huomasimme, että arkielämän huolet olivat yhteydessä vastaajien osallisuutta rajoittaviin tekijöihin, kuten vaikeuteen suunnitella elämäänsä, täyttää materiaalisia perustarpeita, kokea turvallisuutta, tavata läheisiään ja huolehtia terveydestään.

TYÖRYHMÄ 4: KOSKETTAVA TIETO? ETNOGRAFIOITA MAALLA JA MAALTA

Työryhmän vetäjät:

*Galina Kallio, Eeva Uusitalo, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti
Toni Ruuska, Helsingin yliopisto*

Voiko maaseutua koskeva tieto koskettaa? Kuinka uskottavaa on koskettava tieto? Kun etnografinen tutkimusote pohjaa kehollisuuteen, paikallisuuteen ja läsnäoloon, niin tilastollisin menetelmin tai kyselytutkimuksen keinoin tuotettu tieto mielletään usein objektiiviseksi ja tutkijasta riippumattomaksi. Samalla tällainen tieto saattaa kuitenkin jäädä etäiseksi ilman kokemuksellista kosketuspintaa maaseudun asukkaiden kohtaamiin kriiseihin.

Kuinka kestävyyskriisejä ja maaseudun toimeentulon kysymyksiä ratkaistaan, jos joku tapa tuottaa tietoa, tutkia tai tulkita maaseutuja jää kätköön? Jotkut ongelmat ja kysymykset saattavat jäädä tutkimukselta piiloon, jos maaseutututkimuksen metodologinen repertuaari on kapea tai jos tiettyjä menetelmiä painotetaan ylitse muiden. Usein kaivataan lisää tietoa maaseudun moninaisista ilmiöistä, mutta harvemmin pohditaan miten tämä tieto on saatu aikaiseksi tai mistä se on peräisin. Tiedon tuottamisen tiimellyksessä tutkija voi itsekkin joutua todistamaan tai kokemaan kriisejä osana kenttätöitään tai henkilökohtaisessa elämässään. Samalla tutkijalle voi avautua kriisien ja maaseutuelon moninaisuus.

Tässä työryhmässä haluamme pohtia, miksi etnografiset menetelmät ovat tärkeitä maaseutututkimuksessa. Pohdimme yhdessä millaisia uusia näkökulmia kehollisen ja koskettavan tiedon avulla voi avautua maaseutuun ja sitä kohtaaviin kestävyys- ja toimeentulokriiseihin. Millaisia haasteita kehollisen ja koskettavan tiedon tutkija saattaa kohdata? Mitä koskettavasta tiedosta voi seurata tutkijalle, tutkittaville tai yhteiskunnalle laajemmin?

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Becoming Earth: Autoetnografiaa maasuhteesta ja sen elvyttämisestä

*Hanna Guttorm
Helsingin yliopisto & Saamelainen korkeakoulu*

Huolenpito maasta ja ympäristöstä ei enää ole kaikille saamelaisille tärkeää, koska raha, yksityisomistus ja kapitalismi ovat tulleet kovin tutuiksi ja rakkaiksi. Myös saamen kieleen on kehitetty uusia sanoja, joilla puhutaan uusista elämänalueista, esimerkiksi luonnosta jatutkimuksesta.

Poststrukturalististen teorioiden ja alkupe-
räiskansaepistemologioiden ja -aksiologi-
oiden kanssa olen tutkinut yhtäältä autoet-
nografisesti itseäni ja maailmassa olemisen
ja elämisen mahdollisuuksia, toisaalta sano-
jen asettamista eli kirjoittamista tieteellisen
tekstin normeja ja genrejä venyttäen sekä
Toisen (luontokappaleen) lähestymistä. Tut-
kin myös saamen ja suomen sanojen kadon-
neita merkityksiä.

Prosessi on ollut lievästi sanottuna kosket-
tava. Pitkin (toisin/tässä/läsnä ollen) tunte-
maan ja tietämään tulemisen polkua olen
kirjoittanut runoelmia, hapuuluja kohti eli
kohti kirjoittamisia, kuten nimitän tekemisen
ja tunnustelemisen tapaani näissä akateemi-
sissa maailmoissa. Kohti jotain, mitä alkupe-
ristämme olemme kadottaneet.

Suomen etymologisen sanakirjan mukaan
sanan 'tutkia eli ottaa selvää jostakin; ko-
etella, tunnustella (piikillä tms.)' alkuperä
on 'tutkain' eli neulan tai teräaseen kärki, ja
myös kangasta kudottaessa jäljelle jäänyt
loimilangan loppupää. Sana 'tutkimus' on
ollut merkityksessä 'rangaistus' vielä vuon-
na 1637, nykymerkityksessä jo vuonna 1678.

Auts

En halua enää tutkia, en tutki
kyllä ketään enkä mitään
En halua koskea enää pitkällä tikullakaan
(Tutkaimia kyllä syntyy)

Tässä esityksessä jaan joitakin ääneen aja-
teltuja ja luettavia kirjoituksia tutkimuksista-
ni aiemmin mainitsemistani aiheista. Tämän
esityksen keskeiset tulokset koskevat maa-
seutua ja meitä kaikkia Maana.

Etnografisia muistiinpanoja maan tajun ääreltä

*Galina Kallio,
Helsingin yliopisto Rurality-instituutti*

Tarinallisuudella on merkityksellinen rooli
etnografisessa kenttätöyssä. Tutkijat kuule-
vat tarinoita pyytämällä ja pyytämättä, he
kertovat tutkimuksestaan tarinoiden kautta,
ja joutuvat välillä myös itse osalliksi tarinois-
sa. Tarinat eivät ole pelkästään satuja, vaan
tarjoavat menetelmiä hahmottaa maailmaa
ja elää siinä, tutkia maailmaa ja olla tutki-
muksen kohteena, kertoa tutkimustuloksista
ja olla toisten tutkimustulosten kertojana.

Tässä esityksessä ammennan etnografisis-
ta muistiinpanoistani kertoakseni katkelmia
matkasta, joka johdatteli minut maan tajuk-
si kutsumani tilan äärelle. Pysin kuvaamaan
maan tajua maailmassa olemisen, tekemi-
sen, aistimisen ja muokkautumisen tilana
— sekä konkreettisesti että abstrahoiden.
Olen tutkimuksessani seurannut, kuinka mo-
nimuotoista pienviljelyä harjoittavat ihmiset
tasapainottelevat maan ja talouden tarpei-
den välillä ja kuinka he luovivat maanhoidon,
perhe-elämän ja toimeentulon mahdolli-
suuksien ja mahdollisuuksien maastoissa.

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Heidän tarinansa kohtaavat yleensä samassa kohtaa: he hoitavat maata, jotta voisivat jättää hänet parempaan kuntoon, kuin millainen hän oli heidän aloittaessaan viljelyn. Nämä kenttätyökemukseni saivat minut pohtimaan sitä, millaisia suhteemme maahan ja muunlajisiin toimijoihin ovat, mitä tiedämme näistä suhteista ja miten tulemme niistä tietoisiksi – ja rikkomaan oletuksiani siitä, missä menee ihmisen ja muun elämän rajat. Kenttätyöni ovat saaneet myös minut uudelleenarvioimaan omia suhteitani minua ympäröivään elämään. Näin tarinani alkaa: “Helsinkiin palattuani tiesin, että jokin minussa oli alkanut muuttua vaikken vielä tuolloin osannut sanoittaa mikä. Nyt kutsun tätä jotakin maan tajuksi.”

Kosketus maahan: viljelijöiden ja koulupuutarhureiden kehollisen kognition heijastumia kestävyystoimijudessa

Sirpa Kortelainen, Jyväskylän yliopisto

Nykyinen ruokajärjestelmä on merkittävä syy biologisen monimuotoisuuden häviämiseen esimerkiksi keskittämisen, intensiivisen ja maata heikentävän maankäytön, torjunta-aineiden käytön sekä monokulttuuristen prosessien vuoksi. Systeeminen kestävyysmuutos on liian monimutkainen, jotta siihen voitaisiin puuttua pelkillä teknologisilla tai lineaarisilla siirtymävaiheen ratkaisuilla. Järjestelmän muutoksen ymmärtäminen edellyttää monenlaista tietoa sosiaalisista rakenteista, mutta myös sosiaaliskognitiivisista toiminnoista ja näiden välisestä suhteesta.

Tässä tutkimuksessa sukellamme henkilökohtaiseen keholliseen tietoisuuteen lisätäksemme ymmärrystä kestävyystoimijuiden elementeistä. Tutkimuksen keskiössä on kehollisuus käytännön toimissa ja toimijoiden näkemykset, arvot ja tunteet, jotka liittyvät ruoan tuottamiseen, luontoon, maahan ja kestävään tulevaisuuteen. Tutkimuksen etnografiset menetelmät sallivat monipuolisen aineiston keräämisen ja syväluotaavan laadullisen analyysin. Yhdistimme havainnointia, valokuvausta, osallistujien tarinoita ja haastatteluja uusiutuvaa maataloutta harjoittavien viljelijöiden sekä koulupuutarhan hoitoon osallistuneiden henkilöiden kesken. Koulupuutarhan hoitajissa oli sekä lapsia että aikuisia.

Alustavat tulokset osoittavat, että keholisuus on läsnä jokapäiväisissä toiminnoissa ja, että sillä on erilaisia konkreettisuuden muotoja maan kaivamisesta, maan ja kasvien tunnustelemiseen, haisteluun sekä hyönteisten ja muiden eläimien tarkkailuun. Tämä puolestaan vaikuttaa monin tavoin vallittuihin käytäntöihin, mutta heijastuu myös tunteisiin ja arvoihin. Keholliset kokemukset ja käytännöt voivat syventää ymmärrystä ihmisen ja ihmistä laajemman ympäristön välillä, mikä vahvistaa yksilöiden toimijuutta. Arvot ja vastavuoroinen suhde luonnon kanssa tulevat eläväksi viljelijöiden jokapäiväisissä tavoissa. Ne näyttävät tärkeinä sisäisinä mekanismeina, jotka ohjaavat toimintaa ja ruokkivat toimijuutta.

(Auto)etnografiaa ja osallistuvaa tutkimista maassa ja maalla

Toni Ruuska, Helsingin yliopisto

Kerron tässä esityksessä kahdesta tutkimustapauksesta, joissa molemmissa on lähestytty tutkimusta ja tutkimista etnografisin ja osallistuvien menetelmin. Ensimmäinen tutkimustapaus on henkilökohtainen autoetnografia omavaraistaitoihin ja niiden opettelemisen kokemuksiin liittyen. Toinen tutkimustapaus on Pohjois-Karjalassa sijaitseva Omavaraopisto. Tutkimustapauksia yhdistää omavaraistumisen tavoitteiden lisäksi omavaraistaidot sekä niiden opettelu kokemukset.

Henkilökohtaisessa tutkimuksessani viimeiset viisi vuotta ovat olleet kokemuksellisesti rikkaita, vaikkakin myös psyykkisesti ja fyysisesti vaativia. Menetelmällisesti etnografiset menetelmät ovat edesauttaneet tämän kokemuksellisen rikkauden kuvaamista ja viestimistä omakohtaisesti koetusta julkisesti jaettavaksi. Tämä havainto pätee myös Omavaraopiston kontekstiin, jossa olemme tutkineet omavaraistumisen käytäntöjä ja prosesseja yhdistäviä moninaisia kyvykkyyksiä, jotka ovat sidoksissa tiettyyn paikkaan ja toimintaympäristöön.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Molempien tutkimuksien mukaan omava-raistaitoja omaksutaan toistojen, yritysten ja erehdyksien sekä arjen toimien lomassa, missä ne pikkuhiljaa hioutuvat ja jalostuvat kokeilujen ja kokemusten myötä. Omava-raistuminen tarkoittaa elämän välttämätömyyksien tuottamista omin käsin, mihin liittyy paljon uutta opeteltavaa, ennestään tuntemattomien asiakokonaisuuksien ymmärrystä sekä erilaisia fyysisiä ja henkisiä tuntemuksia ja omien rajojen tunnistamista. Näihin kokemuksiin, havaintoihin ja tuloksiin liittyen esitän, että molemmissa tutkimustapauksissa osallistuvat tutkimusmenetelmät ovat edesauttaneet rikkaan aineiston keräämisen ja mahdollistaneet koskettavan tutkimuksen tekemistä.

Maaseutuyrittäjyys ja tarinallistaminen: koskettavan tiedon voima

Inna Kopoteva, Helsingin yliopisto

Matkailualalla tarinallistaminen on keskeinen työkalu, jonka avulla yrittäjät voivat erottautua kilpailijoistaan ja luoda syvempää yhteyttä asiakkaisiin. Tarinallistaminen tarkoittaa tarinoiden hyödyntämistä liiketoiminnassa siten, että ne koskettavat, herättävät tunteita ja luovat merkityksellisiä kokemuksia.

Maaseudun yrittäjyys on täynnä inspiroivia ja koskettavia tarinoita, jotka voivat tarjota syvällistä ymmärrystä ja yhteyttä asiakkaisiin. Yrittäjän oma tarina, yrityksen historia sekä paikallinen kulttuuri ja historia voivat kaikki toimia tehokkaina tarinan lähteinä. Paikallisuus ja läsnäolo ovat avainasemassa, kun tarinallistetaan.

Koskettaako tarina asiakkaita riippuu monista tekijöistä. Tarinallistamisessa tulisi keskittyä seuraaviin asioihin: tunteiden herättäminen, autenttisuus, tarinoiden yhdistäminen tuotteisiin ja palveluihin sekä tarinoiden jakaminen eri kanavissa, kuten sosiaalinen media, verkkosivut ja asiakaskokemukset paikan päällä.

Asiakkaiden houkutteleva edellyttää tarinoiden aitoutta ja kulttuurista herkkyyttä. Tunteiden herättäminen on keskeistä, ja tämä voidaan saavuttaa kertomalla tarinoita, jotka resonovat asiakkaiden omien kokemusten ja arvojen kanssa. Hyvin kerrottu tarina voi muuttaa tavallisen palvelun tai tuotteen unohtumattomaksi kokemukseksi, joka houkuttelee uusia asiakkaita ja sitouttaa vanhoja.

Tutkija, viettämällä aikaa yrittäjien parissa, kerää syvällistä ja monipuolista tietoa. Tämä tieto ei ole pelkästään tilastollista faktaa, vaan se sisältää kehollisia ja emotionaalisia elementtejä. Tutkijan ja yrittäjän yhteistyö tarinallistamisessa auttaa tunnistamaan, mitkä tarinan elementit ovat erityisen merkityksellisiä eri asiakasryhmille, ja kuinka niitä voidaan hyödyntää tehokkaasti markkinoinnissa.

Esityksen pohjana on yritystyö muutamissa hankkeissa ja myös kurssista "Tuote ja tarina". Näiden projektien ja kurssien kautta on kertynyt laaja-alaisia näkemyksiä ja käytännön kokemuksia siitä, miten tarinallistaminen voi tuoda lisäarvoa maaseutuyrittäjyyteen.

Koskettavan tiedon avulla yrittäjät luovat aidompia ja merkityksellisempiä asiakaskokemuksia. Tarinallistaminen ei vain herätä tunteita ja sitouta asiakkaita, vaan se myös auttaa yrittäjiä erottumaan kilpailijoistaan ja rakentamaan kestäviä brändejä. Samalla se tarjoaa asiakkaille syvällisemmän ymmärryksen ja yhteyden maaseutuun ja sen tarjoamiin ainutlaatuisiin elämyksiin.

”Kansalaistieteen” kysymyksiä

Uskali Mäki, Helsingin yliopisto

Maaseudun ja maaseutukyliä monitieteinen tutkimus on monin tavoin lähellä maaseudun asukkaiden elämäntuntoja, joita nykyisin usein luonnehtii jännitteisyys ja huolestuneisuus. Tutkimukselta saatetaan maaseudulla odottaa valoisampia näköalo-

ja tulevaisuuteen, ja toisaalta maaseudun asukkaiden oma kokemus tarjoaa tärkeitä syötteitä tutkimusprosessiin. Maaseudun väki on tieteelle sekä potentiaalisesti vastaanottavainen yleisö että potentiaalisesti produktiivinen partneri. Jonkinlainen tiedollinen kumppanuus näyttäisi luonteelta mahdollisuudelta. Tässä on ”kansalaistieteeksi” kutsutun asetelman henkeä.

’Kansalaistiede’ on termi, jonka ilmaisemalla ajatuksella – tai pikemmin monikollisesti: ajatuksilla – on juuria kaukana viime vuosisadan puolella. Aloitan tiiviillä katsauksella näiden toisiaan lähellä olevien käsitteiden historiaan, minkä jälkeen tarjoan yhtä tiiviin typologian ’kansalaistieteen’ merkityksistä.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Tämän jälkeen ensin identifioin erilaisia mahdollisia kansalaisrooleja, joiden painotukset ja ulottuvuudet vaihtelevat suhteellisen systemaattisesti tutkimusalalta toiselle. Arvelen muun muassa, että kansalaisten kontribuutioiden maalaiskylien tutkimuksen tietyille keskeisille osa-alueille on luontevaa mennä paljonkin pidemmälle kuin vaikkapa ornitologiassa, jossa rooli pelkistyy lähinnä suhteellisen yksinkertaisen datan keruuseen.

Toiseksi keskustelen kansalaistieteen toivotujen hyötyjen ja pelättyjen riskien esiintyvyydestä eri tutkimusaloilla, kiinnepisteenä maaseutu- ja kylätutkimus. Puoltaviin hyötyihin kuuluvat mm. empiirisen aineiston halpa kerryttäminen, suuremman diversiteetin mahdollistama tutkimuskysymysten ja näkökulmien rikastaminen sekä tieteen auktoriteetin vahvistuminen yhteiskunnassa. Riskejä ovat mm. laatustandardien horjuminen, tieteellisen ekspertiisin populistinen haastaminen, objektiivisuuden ideaalin syrjäytyminen tutkimuksen ulkopuolisten intressien tieltä sekä konsensuksen mekanismien häiriintyminen.

Katselen näitä kysymyksiä institutionaalisen tieteenfilosofian kuvakulmasta ja etsin niihin maaseutu- ja kylätutkimusta valaisevia vastauksia.

TYÖRYHMÄ 5: MAASEUDUN PALVELUT JA OSALLISUUS – MUUTOS JA TULEVAISUUS

Työryhmän vetäjät:

*Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos
Seija Korhonen, Kehittämisyhdistys Mansikka ry*

Maaseudun palveluverkossa tapahtuneet ja tapahtumassa olevat muutokset heijastelevat hyvinvointivaltion tilaa, palvelujen järjestämisen ja tuottamisen uusia tapoja kuin myös kansalaisyhteiskunnan muuttuvaa roolia. Erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluja sekä kouluverkkoa koskevat suunnitelmat ovat kiihdyttäneet keskustelua lähipalvelujen määrittelyn tarpeesta sekä lyhyen ja pitkän aikavälin maaseutuvaikutusten arvioinnista. Samaan aikaan palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta tukeakseen julkinen sektori kehittää digitaalisia ja liikkuvia palveluja.

Palvelurakenteiden muutokseen, yhteiskunnallisiin haasteisiin ja tulevaisuuteen liittyvät olennaisesti osallisuuden ja kansalaistoiminnan kysymykset – miten maaseudun asukkaiden ääni kuuluu ja millaiseksi kansalaisjärjestöjen, yhdistysten ja muiden paikallistoimijoiden rooli muotoutuu kuntien ja hyvinvointialueiden muuttuvissa rakenteissa.

Työryhmäesityksiä toivotaan mm. seuraavista näkökulmista:

- Maaseudun julkisten ja yksityisten palvelujen tila ja tulevaisuuden näkymät
- Digitaalisten palvelujen kehittyminen, digiosallisuus ja digisyrjäytyminen
- Maaseudun liikkuvat palvelut
- Maaseudun yhteisötalouden tila ja kehityssuunnat
- Koettu osallisuus ja osallisuutta tukevat rakenteet, käytännöt ja menetelmät
- Järjestöjen ja yhdistysten (muuttuva) rooli kunnissa ja hyvinvointialueilla
- Maaseutuvaikutusten arviointi palveluverkkomuutoksissa

Työryhmään toivotaan sekä tutkijoiden että kehittäjien esityksiä palvelujen ja osallisuuden tilasta ja tulevaisuuden näkymistä maaseudulla sekä konkreettisia esimerkkejä palveluja ja osallisuutta vahvistavista ratkaisumalleista.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Mikä aktivoi kylän? Yhteistoiminnan edellytykset Kemijärven Tapionniemessä

*Päivi Oinas, Turun yliopisto
Heli Ilola, Kemijärvi*

Tapaustutkimuksemme kohde on Kemijärven Tapionniemen kylä, joka vielä 1990-luvulla oli vilkas ja elämäntäyteinen. Lama vei palveluja, kyläkoulu lakkautettiin ja myös kaupat katosivat vähitellen. Tunnelma muuttui apaattiseksi, jopa toivottomaksi, kyläläiset passivoituivat. Sitten kylä aktivoitui. Vuonna 2017 laadittiin kyläsuunnitelma, jonka keskiössä oli ulkopuoliselle vuokratun ja rapistuneen, kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kyläkoulun kunnostaminen monipalvelukeskukseksi. Mm. Leader-rahoitusta saaneen Kylätalo-hankkeen (2017–2019) myötä Tapionniemi on herännyt uudelleen henkiin. Hanke toteutettiin talkoovoimin. Yhteinen tavoite ja yhdessä tekeminen on lisännyt kylän ja kyläläisten yhteisöllisyyttä.

Tutkimuksessamme etsimme vastausta kysymykseen, mitä tapahtui, kun kylä aktivoitui; teoreettisemmin: mikä mahdollisti tavoitteellisen kollektiivisen toiminnan käynnistymisen ja onnistumisen kyläkontekstissa?

Lähestymme tutkimuskohdetta aineistolähtöisesti. Kartoitamme taustatiedot kylän historiasta ja nykyisestä toiminnasta ja haastattelemme sitten Tapionniemen Kyläseuran aktiiveja sekä muita kyläläisiä sekä tarvittaessa kaupungin edustajia. Pyrimme ymmärtämään, mikä oli hankkeeseen eri tavoin osallistuneiden kyläläisten suhde kylään. Mitä he ajattelivat kylästä ja sen tulevaisuudesta ennen hanketta? Mikä heitä motivoi

yhteistoimintaan kylän kehittämiseksi? Mikä oli heidän osaamistaustansa ja pystyivätkö he käyttämään jotakin omaa erityisosaamistaan yhteisen hankkeen eri vaiheissa? Miten heidän osaamisensa kytkeytyi muiden osamiseen ja kokonaishankkeeseen?

Analysoimme haastatteluaineistoa kvalitatiivisen tutkimuksen työkaluin aineistolähtöisesti ja pyrimme identifioimaan huolellisesti haastateltavien kokemuksista nousevia teemoja. Tarkastelu on kuitenkin teoriaohjaavaa siten, että peilaamme analyysissa tehtyjä havaintoja kollektiivisen toiminnan teoriaan ja vedämme johtopäätöksiä siitä, mikä mahdollisti määrätietoisuuden työskentelyn käynnistymisen ja ylläpiti sitä sekä kylätaltoa kunnostettaessa että sen valmistuttua siellä toteutettavassa yhteistoiminnassa.

Maaseuturakkaus yhteisöllisyyden ytimessä – yhteisöjen rakentuminen osallistumisen kautta

Veera Juntunen, Oulun yliopisto

Globalisoituneessa yhteiskunnassa yhteisöllisyys ja tilallisuus ilmenevät uusissa muodoissa siinä määrin, että maaseudun yhdistäminen paikallisyhteisöihin voidaan kyseenalaistaa. Muun muassa elinkeinorakenteen muutos, muuttoliike ja teknologian kehitys ovat vaikuttaneet yhteisöllisyyteen. Samanaikainen palveluiden keskittyminen kasvukeskuksiin on vaikuttanut maaseudun arkeen. Valtion vetäytymisen on ajateltu voivan edesauttaa yhteisöllisyyden syntymistä, ja vapaaehtoisuuden järjestöissä tuovan yhteen ihmisiä, jotka muuten ovat erillään arjessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin, miten vapaaehtoiseenturvallisuustoimintaan osallis-

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

tuminen rakentaa ja purkaa yhteisöjä sekä miten yhteisöjä pyritään muodostamaan sekä alhaalta ylös että ylhäältä alas osallistumisen kautta.

Tutkimukseen haastateltiin 19 vapaaehtoista turvallisuustoimijaa, jotka toimivat vapaaehtoisjärjestöissä ja/tai epävirallisessa kansalaistoiminnassa turvallisuuden parissa. Tutkimusalueena oli Suomen harvaan asuttu pohjoinen ja itäinen maaseutu. Teoreettinen viitekehys pohjautui vapaaehtoisuuden maantieteeseen, jossa tutkitaan ihmisten, paikkojen, vapaaehtoisuuden ja vapaaehtoissektorin keskinäistä suhdetta sekä yhteisön kautta hallintaa yhteisluomisen ja osallistumisen käsitteiden kautta.

Tutkimuksessa havaittiin, että moraalinen ja sosiaalinen paine osallistua vapaaehtoisuuteen ilmenee erityisesti turvallisuuskulman kautta. Paikalliset kokivat suurimpina haasteina ensiavun kaukaisuuden, luonnonilmiöiden aiheuttamat häiriöt sähkön-, lämmön- ja vedenjakelussa sekä investointien painotuksen keskuksiin, jolloin vapaaehtoisuudesta muodostui moraalisesti pakotettua. Tutkimuksessa ilmeni, että toiminnallisia yhteisöjä voidaan muodostaa järjestöjen kautta, mutta osallistumismotiivien muuttuminen yhteisöllisemmiksi etenee ajan kanssa. Osallistumisen kuitenkin huomattiin kasvattavan luottamusta, ja järjestöjen tarjoama apu koettiin vilpittömäksi. Tutkimuksessa havaittiin myös jako vahvaan kyky-yhteisöidentiteettiin ja yleiseen maaseutuidentiteettiin, joka perustui maaseudun arvostukseen, mutta ei yhteisöön.

Digisyrjäytyminen maaseudun arjessa: tutkimustuloksia ja käytännön ratkaisuja

*Niina Rantamäki, Jyväskylän yliopisto,
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto,
Karjalan tutkimuslaitos*

Suomi on yksi digitalisaation edelläkävijöistä. Erilaisten toimintojen ja palvelujen digitalisoituminen muuttaa monella tapaa niin ihmisten päivittäistä elämää kuin yhteiskunnan rakenteita ja toimintakäytänteitä. Voidaan jopa puhua uudenlaisesta digiyhteiskunnasta. Maaseudun näkökulmasta tähän liittyy paljon mahdollisuuksia: digitalisaatio auttaa ylittämään fyysisiin ja ajallisiin etäisyyksiin liittyviä esteitä tehden ihmisten välisestä kanssakäymisestä joustavaa sekä sujuvoittaa palvelujen käyttöä. Digitalisaation hyödyt eivät kuitenkaan jakaudu tasaisesti. Useat tutkimukset osoittavat, että digitalisaatio osaltaan syventää ja vahvistaa yhteiskunnallisia eriarvoisuuksia. Yhtenä haavoittuvana ryhmänä mainitaan maaseutuyhteisöt.

Esityksessämme tarkastelemme, millaisena digisyrjäytymisen problematiikka näyttäytyy maaseudun arjessa ja millaisia syitä sen taustalla voidaan tunnistaa. Digiosallisuuden vastakohtaksi määrittyvä digisyrjäytyminen tarkoittaa toimintaympäristöön tai yksilöön kytkeytyvistä syistä johtuvaa kyvyttömyyttä käyttää digitaalisia palveluja ja välineitä, mistä seuraa yhteiskunnallisista toiminnoista syrjäytyminen. Esityksemme pohjautuu MaaseutuDigi-tutkimushankkeen alustaviin tuloksiin.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Aineisto koostuu yhteiskunnan digitalisoinnista maaseudun arjessa kartoittaneen kirjoituskutsun vastauksista sekä kolmella hyvinvointialueella toteutetuista digitaalisten palvelujen kehittämisessä mukana olevien asiantuntijoiden sekä digiosallisuuden edistämiseksi työskentelevien kansalaisyhteiskunnan toimijoiden haastatteluista.

Tutkimuksemme tulokset vahvistavat käsitystä digisyrjäytymisestä monimuotoisena ja -ulotteisena ilmiönä. Sen taustalla voidaan tunnistaa niin yhteiskunnallisiin rakenteisiin kuin yksilöllisiin ominaisuuksiin ja resursseihin liittyviä tekijöitä. Näiden rinnalla merkittävässä roolissa on myös tapa, jolla uusia digitaalisia ratkaisuja kehitetään ja otetaan käyttöön. Digisyrjäytymisen ongelmaa onkin mahdotonta ratkaista, jollei myös tätä syy-yhteyttä tunnisteta tai jollei siihen haluta aidosti paneutua.

Palveluiden saavutettavuus maaseudulla

*Jenni Vestinen,
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy,
Heli Siirilä, Vaasan yliopisto*

Maaseudulla palveluita on rajatusti, ja matka palveluiden äärelle voi olla pitkä. Trendi keskittää palveluita yhä suurempiin keskuksiin pidentää maaseudun asukkaiden matkoja entisestään. Erilaiset liikkumisen haasteet voivat vaikeuttaa tai jopa estää palveluiden saavuttamisen. Lisäksi energian hinnannousu ja yleinen inflaatio vaikeuttavat niin palveluiden tarjoamista ja ostamista, kuin niiden saavuttamista.

Maaseudun energia- ja liikenneköyhyys ilmiöinä (MaaElli) -hankkeessa toteutettiin alkuvuonna 2024 maaseudun asukkaille sekä yrittäjille kohdistetut kyselyt ja haastattelut energia- ja liikennejärjestä. Tavoitteena oli selvittää maaseutualueiden energiaan ja liikenteeseen liittyvä nykytila ja tunnistaa haasteet niin asukkaiden kuin yritysten näkökulmista.

Aineistosta käy ilmi, että kulkemista maaseutualueilla haastavat eniten autoilun hinta, joukkoliikenteen puute ja turvallisten liikkumismahdollisuuksien puute. Taksien saatavuudessakin on haasteita. Neljännes jättää kulkemista väliin säännöllisesti. Kulkemisen korkean hinnan tai vaikeuden vuoksi on jätetty väliin muun muassa kauppa- ja harrastematkoja sekä terveydenhoito- ja asiointimatkoja. Infrastruktuurin huono kunto on myös merkittävä liikkumista hankaloittava asia niin asukkaille kuin yrityksille, mikä vaikuttaa myös turvallisuuteen. Maaseutualueiden kaupunkeja pienempi asiakaskunta voi vaikuttaa paikallisesti saatavilla olevien palveluiden tarjontaan, ja esimerkiksi asukkailla voi olla haasteita saada palveluntarjoajia yksityistien kunnossapitoon. Lisäksi esimerkiksi työvoiman saatavuus sekä sähkökatkot ja verkkoyhteyksien katveet haastavat palveluita tarjoavien yritysten toimintaa.

MaaElli-hankkeessa laaditaan politiikka- ja toimintasuosituksia maaseutualueiden asukkaiden ja yritysten kokeman energia- ja liikenneköyhyiden vähentämiseksi.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Liikenteen maaseutuvaikutusten arviointiin väline

Heli Siirilä, Vaasan yliopisto

Maaseudun liikenneinfraan sekä asukkaiden ja yritysten liikkumis- ja kuljetustarpeisiin heijastuvia päätöksiä tehdään lähes joka sektorilla. Julkinen sektori on kohtaamassa merkittävät budjettileikkaukset, ja se pakottaa organisaatioita etsimään säästämisen ja tehostamiskohteita. Sähköiset palvelut esitetään usein ratkaisuksi, mutta ne eivät korvaa kaikkia liikkumis- ja tavarankuljetustarpeita.

Suunniteltujen päätösten heijastumista suoraan tai välillisesti maaseutuarkeen on kuitenkin melko vaikea arvioida, jos ei tunne maaseudun arkea, liikenteen kehitystä tai näiden muutossuuntia. Esimerkkejä löytyy siitä, että yhden toimijan säästö on toisen toimijan kustannus. Toimintamallien luomisessa tarvittaisiin keskustelua ja ideointia yli eri hallinnollisten tai toiminnallisten rajojen.

Maaseutupolitiikan TUUMA-verkoston työnä on valmisteltu Liikenteen maaseutuvaikutusten arviointi -lomake. Tavoitteena on auttaa hahmottamaan, jäsentämään ja keskusteltamaan arkipäivän liikenneilmiöitä, jotta päätösten kielteisiä vaikutuksia voitaisiin vähentää ja lisätä neutraaleja tai myönteisiä vaikutuksia. Lomaketta voivat käyttää julkinen sektori, yritykset, yhdistykset ja yksittäiset kansalaiset.

Lomakkeen kolme pääteemaa ovat henkilöliikenne, tavaraliikenne ja infra. Neljä läpileikkaavaa teemaa ovat liikenteen kestävyys, saavutettavuus, turvallisuus sekä

digitaalisuus ja tieto. Läpileikkaavat teemat kuvaavat niitä suuria trendejä, joiden pohjalta tehdään liikenteen kehitystyötä.

Liikenteen peruselementit ovat olemassa niin kaupungeissa kuin maaseutualueilla. Erot syntyvät eri volyymien ja vaihtoehtojen määrästä – tai jopa puuttumisesta kokonaan. Lomake kannustaakin tekemään nykytila-analyysin liikenteellisistä lähtötilanteista ja antaa vinkkejä sopivista tietolähteistä. Käytännössä nykytila-analyysin teko on tilasto- ja paikallistiedon keräämistä kokonaisuuteen vaikuttavista tai heijastuvista asioista.

Rautalammin kunnan vuokra-asumisen kehittäminen

*Merja Koivula-Laukka, Anu Sepponen,
Rautalammin kunta*

Rautalampi on pieni itäsuomalainen kunta, jossa on asukkaita noin 3000 henkeä. Rautalammin kunnan Asunnonhankinta Oy omistaa 156 asuntoa, 14 eri kohteessa. Asuntokanta on ikääntynyt ja korjausvelkaa on runsaasti. Asuntojen käyttöaste on noin 92 %. Vuokra-asuntotarjontaa pitää monipuolistaa ja "päivittää". Tavoitteena on sosiaalisesti, teknisesti ja taloudellisesti kestävä ratkaisu. Muuttujia tämän osalta on kuitenkin runsaasti. Miten päästää jäljille siitä, mitkä ratkaisut ovat järkeviä 30 vuoden perspektiivissä. Huomioitava on mm. väestönrakenne, yritysten tarpeet, vuokralaisten tarpeet, kunnan resurssit, kenelle vuokra-asuntoja tehdään (nuoret, työkäiset, ikäänntyneet..) ym.

Asunnonhankinta Oy on Rautalammin kunnan 100 % omistama yhtiö. Se ei pysty itse tällä hetkellä investoimaan uudisrakentamiseen, jolle kuitenkin on tarvetta. Kyse on kunnan kokonaistalouden osalta merkittävästä asiasta, rakentamisesta. Oli se sitten korjausrakentamista ja/tai uudisrakentamista, tätä tehdään lainarahalla.

Rautalammin kunta on mukana Sitran rahoittamassa hankkeessa, jossa satunnaisotannalla valitun kuntalaispaneelin avulla etsitään suosituksia/ratkaisuja vuokra-asumisen kehittämiseen. Kuntalaispaneelin uskotaan tuovan hyviä ratkaisuvaihtoehtoja vuokra-asumiseen ja samalla kunnan elinvoiman kehittämiseen. Hanke on kuntastrategian mukainen!

Tavoitteena on mahdollistaa kuntalaisten osallistuminen kunnan talouden suunnitteluun. Panelisteiksi valikoituneiden henkilöiden osaamista kunnan talouden lainalaisuuksista ja kokonaisuuden ymmärtämistä lisätään kattavalla perehdytyksellä. Keskeisenä tavoitteena on luoda toimintamalli, joka on helppo liittää osaksi talouden suunnittelua. Malli tuo myös kuntapäätäjille luotettavaa informaatiota kuntalaisten tarpeista ja siitä, mikä oikeasti on merkityksellistä kuntalaisten arjessa. Toimintamalli helpottaa myös kuntapäätäjien tulevia ratkaisuja ja auttaa päätöksenteossa. Kuntalaispaneeliin osallistujat (20–25 henkilöä) tuottavat ratkaisuvaihtoehtoja vuokra-asumisen kehittämiseen.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Maaseudun matkailupalveluiden saavutettavuus digitalisaatiota hyödyntäen

*Jenni Vestinen, Olli Pihlajamaa,
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy*

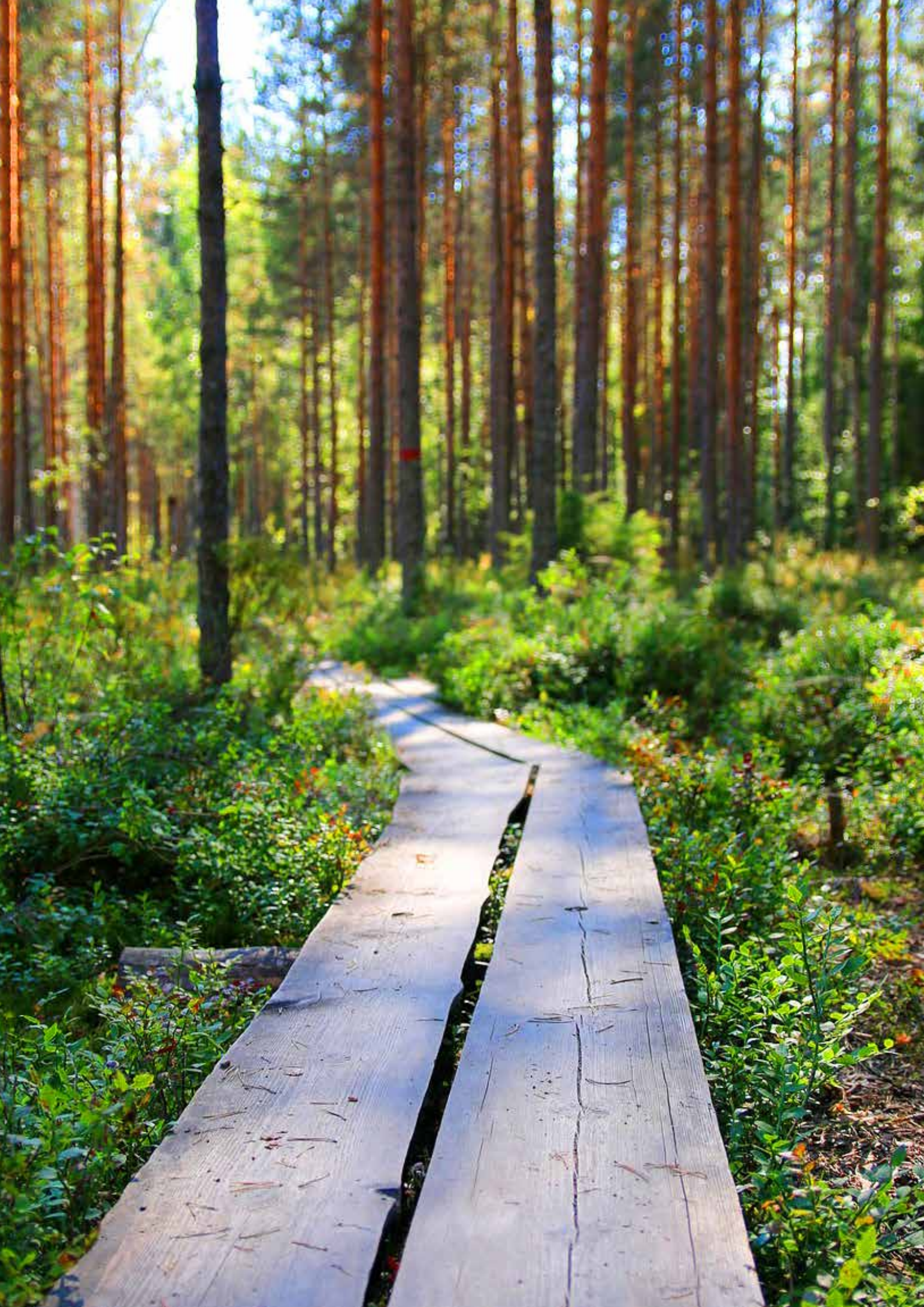
Matkailu on elämysten hakemista, ja matkan unelmointi ja suunnittelu ovat tärkeitä vaiheita matkakohteen valinnassa. Matkailijan kohdevalintaan vaikuttavat muun muassa alueen palvelut sekä kohteen ja palveluiden saavutettavuus, jolloin tiedon saatavuus ja löydettävyyden nousu keskeiseen asemaan. Erityisesti ulkomaalaiset matkailijat etsivät tietoa kohteesta verkkosivuilta ja sosiaalisesta mediasta. Maaseudulla on useita matkailupalveluita, niin suoraan matkailijoille kohdennettuja palveluita kuin muita heidän hyödyntämiä yleispalveluita, kuten esimerkiksi kauppoja ja ravintoloita. Tietojen digitalisointi näistä parantaa palveluiden ja kohteen löydettävyyttä sekä mahdollistaa niiden sisällyttämisen erilaisiin digitaalisiin jakelukanaviin ja palveluihin.

Foreign Individual Travelers' hospitality and Mobility Ecosystem (FIT ME!) -hankkeessa (2021–2024) tutkittiin matkailuliikkumista erityisesti harvaan asuttujen alueiden näkökulmasta keskittyen Lappiin ja Turun saaristoalueelle.

Hankkeessa kehitettiin erilaisia konsepteja, joista yksi on rikastettu reittiopas -konsepti, jonka osalta toteutettiin kokeilu.

Rikastettu reittiopas toteutettiin palvelu- alustalla, joka yhdistää matkailu- ja liikku- mistietoja joukkoliikenteen koontikannasta, Visit Finlandin Data Hubista ja Open Street Mapista. Rikastettu reittiopas tarjoaa jouk- koliikenteen reitityksen, ja ehdottaa vaihto- jen odotusajoille muun muassa erilaisia näh- tävyyksiä ja palveluita (PoI, Point of Interest), sekä uudelleen reitittää matkaketjun valittu- jen vierailukohteiden mukaisesti.

TYÖRYHMÄ 6: MAASEUDUN RATKAISUJA VIHREÄN SIIRTYMÄÄN

Työryhmän vetäjät:

Tuuli Parviainen, Helsingin yliopisto,

Bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta, Past present sustainability (PAES)- tutkimusryhmä

Ilmastonmuutos, kiristyvät päästövähennystavoitteet sekä geopolittiset jännitteet vaativat nopean siirtymän uusiutuviin energianlähteisiin. Globaalien muutosten pyörteissä vihreä siirtymä tarjoaa uudenlaisen kasvustrategian maaseudun alueille. Uusiutuvan energian, kuten tuuli- ja aurinkovoiman, rakentaminen vaikuttaa erityisesti sellaisilla syrjäisemmillä seuduilla Itä- ja Pohjois-Suomessa, joissa on harva asutus, hyvä tuulisuus ja kattava kantaverkko. Vihreän siirtymän hankkeilla saattaa olla yksittäisissä kunnissa hyvin merkittäviä talous- ja työllisyysvaikutuksia, etenkin jos energiaa voidaan hyödyntää ja jatkojalostaa paikallisesti mahdollisimman korkean lisäarvon tuotteiksi. Keskustelu vihreästä siirtymästä on kuitenkin usein hyvin teknologia-keskeistä. Sen rinnalle tarvitaan laajempaa yhteiskunnallista pohdintaa siitä, miten varmistaa maaseudun elinvoimaisuus ja resilienssi sosiaalisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla tulevaisuudessa. Maaseudun asukkailla ja yhteisöillä on merkittävä rooli tässä pohdinnassa, ja heidän näkemystensä sekä tiedon hyödyntäminen on ensisijaista siirtymän onnistumisessa. Myös siirtymän oikeudenmukaisuus edellyttää yhteisöiden tiivistä osallistumista vihreää siirtymää koskeviin päätöksenteon prosesseihin.

Tässä työryhmässä pohdimme miten tukea maaseudun asukkaiden roolia uusien sosiaalisesti ja ekologisesti kestävien toimintatapojen synnyttämisessä sekä tunnistamisessa. Pohdimme esim. miten voisimme aktivoida yhteisötaitoja sekä yhteisöiden hiljaista tietoa? Entä mitä oppeja maaseudun yhteisöillä on uusiutuvan energian uudenlaisten yhteisöjen luomisessa?

Työryhmässämme:

- tarkastellaan miten vihreän siirtymän investoinnit ja kehitys tuovat maaseudulle elinvoimaa
- pohditaan vihreän siirtymän vaikutuksia maaseudun asukkaiden elämään sekä eri elinkeinoihin
- kartoitetaan uusia (myös kokeellisia kuten kävelyhaastattelut tai videomenetelmät) tapoja tutkia asukkaiden paikkasidonnaisia arvoja sekä käsityksiä muutoksista
- etsitään ratkaisuja paikallisten osallisuuden lisäämiseksi vaikutusten arvioinnissa ja seurannassa sekä ympäristöpäätöksenteossa yleisesti
- etsitään uusia keinoja uusiutuvan energian rakentamisen yhteisvaikutusten arviointiin
- pohditaan uusia tarvittavia yhteisötaitoja tulevaisuuden muutoksiin sopeuduttaessa

Mikroyritysten rooli vihreässä siirtymässä harvaan asutulla seudulla: sosiaalisen kestävyysnäkökulma

Santeri Halonen, Oulun yliopisto

Vihreä siirtymä tuo mukanaan paljon mahdollisuuksia ja sen oikeudenmukaisen toteuttamisen toivotaan luovan lisäarvoa ja taloudellista hyötyä yrittäjille ja kunnille sekä kansalaisille. Vihreä siirtymä ja kasvu luovat lupaavia näkymiä Itä- ja Pohjois-Suomen kaltaisille alueille, joiden kehitys nojaa luonnonvarojen käyttöön, mutta myös sen toteuttaminen kohtaa erilaisia haasteita eri alueilla. Pienet ja keskisuuret yritykset ovat yksi keskeisistä avainsidosryhmistä vihreän siirtymän eli kestävyysmurroksen toteuttajina ja niiden rooli korostuu erityisesti maaseutumaisilla alueilla.

Kuitenkin erityisesti mikroyritykset kohtaavat esteitä ja haasteita osallistuessaan ja hyödyntäessään vihreän siirtymän luomia mahdollisuuksia. Pienemmille yrityksille vihreä siirtymä näyttäytyy usein uhkana liiketoiminnalle, kun taas isoissa yrityksissä kasvumahdollisuuksia tuovana tekijänä. Lisäksi taloudelliset tekijät rajoittavat pienten yritysten mahdollisuutta osallistua investointeihin. Vihreässä siirtymässä on ikään kuin sisään kirjattuna taloudellinen ja ekologien kestävyys, mutta sosiaalinen kestävyys mikroyritysten osalta kaipaa tarkempaa tarkastelua.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää mikroyritysten osallistumismahdollisuuksia vihreään siirtymään. Tutkimuksen kautta etsitään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Millaisia esteitä mikroyritykset kohtaavat osallistuessaan vihreään siirtymävaiheeseen liittyviin hankkeisiin harvaan asu-

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30:

tuilla alueilla? Mitkä ovat yritysten valmiudet osallistua ja menestyä vihreän siirtymän hankkeissa?

Tutkimus toteutetaan monitapaustutkimuksena, johon sisältyy 10 yrittäjän haastattelut harvaan asutulla alueella Itä- ja Ylä-Kainuussa. Tuloksena saadaan ymmärrys niistä esteistä, mahdollisuuksista ja sosiaalisen kestävyuden tekijöistä, joita mikroyritykset kohtaavat vihreässä siirtymässä toteuttajina ja osallistujina. Lisäksi tutkimus auttaa ymmärtämään mikroyritysten roolia alueellisessa huoltovarmuudessa.

Luovatko biokaasulaitokset maaseudulle uutta liiketoimintaa?

*Ulla Lehtinen, Oulun yliopisto,
Kerttu Saalasti Instituutti*

Suomessa on tulossa runsaasti uusia biokaasulaitoksia. Suomen biokaasu ja biokierro ry:n mukaan suunnitteilla ja rakenteilla on 45 biokaasulaitosta. Vuoden 2022 tietojen mukaan maatilamittakaavaisia biokaasulaitoksia on käytössä 34, ja laitoksia olisi kaikkiaan 84. Biokaasun ja biometaanin tuotannossa nähdään paljon uusia mahdollisuuksia harvaan asutulle maaseudulle. Tässä esityksessä tarkastelemme eri kokoluokan biokaasulaitosten toimintamalleja ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia, jotka perustuvat eläin- ja kasviperäisen biomassan hyödyntämiseen. Tutkimus on luonteeltaan kuvaileva case-tutkimus, joka perustuu yrittäjien ja asiantuntijoiden haastattelujen lisäksi kirjallisuuteen.

Tämä tutkimus perustuu Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin vetämään BIOTU-TO-hankkeeseen, joka toteutetaan Oulun eteläisellä alueella vuosina 2024–26. Hankkeen tavoitteena on edistää biomassojen käsittelyyn, hankintaan ja käyttöön liittyviä uusia liiketoimia. Alueella on suunnitteilla ja rakenteilla useita eri kokoluokan biokaasulaitoksia. Suurin investointi on suunnitteilla tanskalaisen yrityksen toimesta Nivalaan: laitoksen käsittelykapasiteetti olisi 400 000–800 000 tonnia vuodessa ja valmistuessaan laitos tulisi olemaan Suomen suurin. Lisäksi mm. naapurikuntiin Reisjärvelle ja Pyhäjärvelle on tulossa omat laitokset. Myös pienempiä, viljelijäosuuskuntiin perustuvia investointeja on suunnitteilla. Vaikka alue on yksi merkittävimmistä karjankasvatusalueista Suomessa, tulevat useat laitokset kilpailemaan raaka-aineen saatavuudesta.

Millä tavoin alueen maatilat voisivat parhaiten hyötyä biokaasuboomista? Yleisimmässä mallissa maatala antaa tilalla syntyvän biomassan biokaasulaitokselle ilman korvausta. Tuotantoprosessissa syntyvä mädätysjännös eli rejekti palautuu maatalan käyttöön, mikä vähentää ostolannoitteiden tarvetta tiloilla. Tulevaisuudessa maatilat käyttävät tuotettua biokaasua myös itse. Energiaomavaraisesti ja hiilineutraalisti toimiva maatala onkin yksi tulevaisuuden toimintamalli ja tutkimuskohde. Myös urakointi, kuljetukset ja varastointi tarjoavat uusia mahdollisuuksia.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Turvemaiden kestävän käytön osaamisklusteri pyrkii ennakoimaan muutoksia ja varautumaan niihin aluetasolla

Anne Matilainen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

EU:n energia-, ilmasto- ja monimuotoisuus-tavoitteet sekä Suomen kansalliset hiilineutraalisuustavoitteet aiheuttavat muutoksia turvemaiden maankäyttöön, mikä todennäköisesti rajoittaa niiden hyödyntämistä. Näihin muutoksiin varautuminen edellyttää toimenpiteiden vaikutusten tarkastelua maakuntien maankäyttöön, elinkeinorakenteeseen ja työllisyyteen.

Turvemaiden käytön muutokset ovat erityisen merkittäviä maakunnissa, joissa turvemaiden metsien, peltojen ja turvetuotantoalueiden osuus on suuri. Vuonna 2023 Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla perustettiin Turvemaiden kestävän käytön osaamisklusteri, joka yhdistää tutkimusta ja käytäntöä, vahvistaa osaamista, lisää yhteistyötä ja ottaa maanomistajat mukaan kehittämään kestäviä monioptimoituja ratkaisuja.

Osaamisklusteri tarkastelee kaikkia turvemaiden käyttömuotoja: metsä- ja maatalous, turvetuotanto, jälkikäyttö, muu energiantuotanto, suojelu, ennallistaminen, virkistys ja matkailu. Keskiössä ovat käytännön näkökulmat ja ratkaisut, jotka yhtä aikaa ottavat huomioon taloudellisen, ekologisen, sosiaalisen sekä kulttuurisen kestävyuden. Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakunnat toimivat käytännön ratkaisujen koekenttänä ja esimerkkialueena turvemaiden kestävässä käytössä.

Osaamisklusterilla on tällä hetkellä 20 jäsenorganisaatiota ja siihen voi liittyä alueellisia tai valtakunnallisia organisaatioita tai yrityksiä, joiden toiminta liittyy turvemaiden käyttöön. Klusterin työrukkasena toimii JTF-rahoitteinen Turvemaiden kestävän käytön osaamisklusterin aktivointi- ja koordinaatiohanke, jota toteuttavat Suomen Metsäkeskus, Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Seinäjoen Ammattikorkeakoulu ja Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Tuulivoiman paikallinen hyväksyttävyyks Kainuussa: tulevaisuuden vihreän siirtymän visioita rakentamassa

Tuuli Parviainen, Helsingin yliopisto

Globaali siirtymä kohti vähähiilisempää yhteiskuntaa on välttämätöntä. Valtakunnallisella tasolla vihreän siirtymän sosiaalinen hyväksyttävyyys on korkealla. Vihreää siirtymää ja uusiutuviin energianmuotoihin satsaamista kannatetaan erityisesti ilmastomuutoksen torjumiseen sekä energiaomavaraisuuteen vedoten. Hankkeet kuten tuulivoimapuistot tuovat kaivattua taloudellista hyötyä erityisesti harvaan asutuilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa. Tuulivoiman rakentaminen vaikuttaa kuitenkin myös haitallisesti paikalliseen ympäristöön sekä yhteisöihin ja eri elinkeinoihin. Vihreä siirtymä voi näin ollen synnyttää uusia konflikteja tai vahvistaa jo olemassa olevia ristiriitoja.

Vihreä siirtymä ymmärretään usein lähinnä teknillistaloudellisena kysymyksenä. Siirtymän onnistunut toteutuminen vaatii uusia tapoja tarkastella miten maaseudun asukkaat ymmärtävät ja kokevat haitalliset muutokset, sekä yhteistä pohdintaa siitä,

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

miten toteuttaa siirtymä sosiaalisesti oikeudenmukaisella ja kestäväällä tavalla.

Tutkimuksessamme keskitymme tuulivoiman paikalliseen hyväksyttävyyteen kolmessa Kainuun kunnassa: Hyrynsalmella, Ristijärvellä ja Puolangalla. Tutkimusmenetelminä käytämme haastatteluja sekä tulevaisuustyöpajoja. Tutkimuksessa haastateltiin kuntien päättäjiä, kaavoittajia ja muita viranomaisia, sekä eri intressitahojen edustajia tuulivoimaan liittyvistä mahdollisuuksista sekä haasteista. Haastattelut tehtiin kevään ja kesän 2024 aikana (n= 30). Alustavat tulokset osoittavat, että haastateltavat kokivat suurimmiksi haasteiksi hyötyjen ja haittojen epätasaisen jakautumisen sekä osallistumismahdollisuuksien puutteen.

Järjestämme syksyllä 2024 myös tulevaisuustyöpajan, jonka tarkoituksena on tukea eri tahojen välistä keskustelua vihreän siirtymän tulevaisuuden visiosta sekä konkreettisista keinoista saavuttaa tavoitteet. Tutkimuksen pohjalta esitämme, että onnistunut ja oikeudenmukainen siirtymä edellyttää kriittistä yhteiskunnallista keskustelua energiankäytön ja kulutuksen kohtuullisuudesta sekä talouskasvun rajoista.

Hiilineutraalit, oikeudenmukaiset ja kokonaisesti kestävät energia-yhteisöt Etelä-Pohjanmaalla

*Outi Hakala, Susanna Kujala,
Taneli Vaskelainen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Voisiko uusiutuvan energian tuotannossa hyödyntää yhteisötalouden ratkaisuja? Miten paikallisiin energianlähteisiin perustuvan tuotantopotentialin käyttöönotto näkyisi alueen taloutta ja työllisyyttä kuvaavissa

mittareissa? Muuttuvatko talousvaikutukset, jos energiantuotannossa tartutaan yhteisötalouden mahdollisuuksiin?

Muun muassa tällaisiin kysymyksiin perehdytään uudessa HOKE-hankkeessa, jossa tarkastelun kohteena ovat hiilineutraalit, oikeudenmukaiset ja kokonaisesti kestävät energia-yhteisöt Etelä-Pohjanmaalla.

Suomessa ei juurikaan ole esimerkiksi maaseudulla toimivia uusiutuvan energian osuuskuntia. HOKEssa nostetaan esiin suomalaisen toimintaympäristöön sopivia ratkaisuja yhteisötalouden edistämiseksi energiasektorilla. Maaseuduilla on monenlaisia alueellisia vahvuuksia, jotka tukevat siirtymistä uusiutuvaan energiaan ja energiaomavaraisuuteen. HOKEn aluetalouslaskelmilla kuvataan mahdollisuuksien hyödyntämisen kokonaistaloudellisia vaikutuksia eri skenaarioissa huomioiden alueelliset erityispiirteet. Näillä ja muilla HOKEn toimenpiteillä kartoitetaan, miten ja missä uusiutuviin energialähteisiin perustuvia yhteisöenergian hankkeita kannattaa toteuttaa.

Työryhmäesityksessä kuvaamme HOKE-hankkeen toteutusta ja tulevia vaiheita keskittyen yhteisötalouden ja aluetalouksien näkökulmaan. Lisäksi hankkeessa tarkastellaan seutukunnallisia resursseja ja vahvuuksia energiahuollossa, perehdytään yhteisöllisen energiantuotannon malleihin sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden kriteerien kannalta sekä viedään yhteisöllisten energiantuotantomallien tuloksia käytäntöön toimijoita aktivoiden. HOKE-hanketta toteuttavat Seinäjoen ja Vaasan ammattikorkeakoulut sekä Helsingin ja Vaasan yliopistot Etelä-Pohjanmaan liiton kautta myönnettyllä Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston rahoituksella.

TYÖRYHMÄ 7: MAASEUTUALUEET, MAAILMANPOLITIIKKA JA LIKKUVUUS – EILEN, TÄNÄÄN JA HUOMENNA

Työryhmän vetäjät:

*Sulevi Riukulehto, Aapo Jumppanen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti
Markku Mattila, Toni Ahvenainen, Siirtolaisuusinstituutti, Seinäjoen yksikkö*

Maaseutu ja maaseutualueet ovat aina olleet sidoksissa yliaalueellisiin muutoksiin. Jo esihistoriassa suomalainen maaseutu asukkaineen oli osa laajempaa kansainvälistä verkostoa. Ajatukset, ihmiset ja tavarat liikkuvat Pohjolan, muun Euroopan ja arktisen alueen sisällä. Teknologian kehittyttyä vaikutukset kohdataan nykyään entistä nopeammin. Taloudelliset, kulttuuriset ja maailmanpoliittiset virtaukset vaikuttavat globaalisti, mutta eivät kaikkialla samalla tavalla ja samassa tahdissa.

Paikalliset ja alueelliset rakenteet, kehityskaaret ja äkilliset muutokset ovat usein reaktioita kansainvälisiin tapahtumiin. Se, mikä näyttää maaseutupolitiikalta ja maaseudun kehittämislähtöiseltä, voikin olla pohjimmiltaan ulko-, turvallisuus- tai ulkomaankauppapoliittisten vaikutteiden motivoimaa. Tapahtumat naapurimaissa tai jopa maailman toisella puolella vaikuttavat maaseudun asukkaisiin, yrityksiin, kulttuuriin ja valtiolliseen ohjaukseen. Sotilaallisten jännitteiden kasvaminen maailmanjärjestelmän tasolla näkyy vaikutuksina myös suomalaisella maaseudulla, esimerkiksi itärajan sulkeuduttua vilkas matkailutoiminta ja kaupankäynti Venäjän kanssa ovat tyrehtyneet.

Maailmanpolitiikka vaikuttaa myös ihmisten ja tavaroiden liikkumiseen alueiden välillä, ja toisin päin: liikkuvuus synnyttää ilmiöitä, jotka vaikuttavat kansainväliseen politiikkaan.

Työryhmä kokoaa kansainvälisen politiikan, liikkuvuuden ja alueiden ajallisuuden asiantuntijat päivien yleisen teeman kehityksessä (maaseutu kriisien maailmassa). Tarkastelu voi olla myös globaali – tällöin jonkinlainen vertailu Suomea lähellä oleviin ilmiöihin, tapahtumiin tai alueisiin olisi suotavaa. Etusijalla ovat alkuperäislähteisiin nojaavat esitelmät, mutta pois ei suljeta myöskään kirjallisuuteen pohjautuvia tai heuristisia puheenvuoroja.

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Ryssävihan pitkä varjo Kuortaneella

*Sulevi Riukulehto,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Suomalaisten venäläisiä kohtaan tuntema epäluulo on ollut lukuisten kirjojen aiheena. Ryssävihasta puhuttiin jo 1800-luvun alussa. Kompleksinen venäläissuhde nousee uutisaiheeksi säännöllisen epäsäännöllisesti. Suomalaiset epäilevät venäläisiä, vuonna 2004 julkaistun kyselytutkimuksen mukaan jopa toiseksi eniten Euroopassa. Selityksenä ovat menneisyyden huonot kokemukset, jotka syvärakenteena heittävät varjonsa sukupolvien yli. Yhteisö kantaa epäluulojaan harmaana tietona, joka omaksutaan jo varhaislapsuudessa, vaikka kukaan ei sitä varsinaisesti opeta. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on kärjistänyt käsityksiä entisestään.

Etelä-Pohjanmaalla sijaitseva Kuortane on kaukana Venäjän rajasta, ja kosketukset venäläisiin ovat siksi olleet verrattain vähäisiä. Kuitenkin asukkailla on vahva käsitys itänaapurista. Kuva on vahvasti stereotyyppinen. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin neljään eri kerrostumaan kuuluvia Venäjä-kertomuksia: 1. Suuri Pohjan sota (1714–1721), 2. Suomen sota (1808–1809), 3. Suomen suuriruhtinaskunnan aika ja 4. 1900-luvun sodat. Muistoja oli kerrostunut 13 sukupolven ajalta. Vanhat kerrokset ovat yhtä eläviä kuin uudet.

Tutkimus perustuu vuosina 2012–2013 kerättyyn aineistoon, jossa koottiin ja selvitettiin nykykuortaneläisten näkemyksiä kotiseudustaan. Aineistoon kuuluu 11 ryhmäkeskustelua ja 5 maastokäyntiä. Osallistujia oli

yhteensä 116. Tiedonkeruussa käytettiin kuva- ja sanavirikkeitä, joissa ei mitenkään viitattu Venäjään. Ennalta suunniteltuja kysymyksiä tai vastausvaihtoehtoja ei annettu.

Keskusteluaineistojen venäläisiä koskevista puheenvuoroista näkyy, että epäluulo on syöpynyt syvälle arkipäivän puhuntaan. Venäjä, venäläinen, kasakka ja Neuvosto-Venäjä ovat varoittavia sanoja. Ne muistuttavat vaarasta ja alistamisesta. Suhtautuminen on muuttunut erittäin hitaasti. Myönteisiä kohtaamisia tarvittaisiin paljon, ennen kuin ne kokonaan pesisivät pois monivuosisataisen venäläissuhteen rakenteellisen vaikutuksen. Valitettavasti uusimmat kokemukset ovat edelleen synkistäneet venäläisiin heittyvä varjoa.

Ukrainalaiset pakolaisia hyväksyvässä maakunnassa

*Markku Mattila, Toni Ahvenainen,
Siirtolaisuusinstituutti, Seinäjoen yksikkö*

Etelä-Pohjanmaa on Suomen vähiten kansainvälistynyt maakunta. Sen vastaanottavuus muualta tulleille ihmisille on ollut heikko. Korostetun heikko se on ollut pakolaisten kohdalla: maakunnan kunnat eivät juurikaan ole ottaneet kiintiöpakolaisia ja kun pakolaisia on tullut (esim. 2015) tuloa on myös ankarasti vastustettu.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 sysäsi liikkeelle suuren pakolaismäärän. Ukrainalaisia on vuoden 2023 loppuun mennessä saapunut Etelä-Pohjanmaalle jo yli 2 000, joista osa on myös siirtynyt tavalliseksi kuntalaisiksi. Lukumäärä on merkittävä,

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

sillä se esimerkiksi on suurempi kuin asukkaiden määrä maakunnan pienimmissä kunnissa. Ukrainalaisten saapuminen on saanut maakunnassa osakseen ymmärrystä ja suhtautuminen näyttää pääsääntöisesti olleen hyvin myönteistä.

Ero suhtautumisessa näihin kahteen pakolaisten tulemiseen näyttää olevan huomattava. Hankkeessa selvitetään: 1) Suhtaudutaanko alueella ukrainalaisiin eri lailla, kuin vuonna 2015 saapuneisiin pakolaisiin?, 2) Jos eroa suhtautumisessa on, mikä tämän eron on saanut aikaan?, 3) Onko maakunnan vastaanottavuus pakolaisille ja muille vastaaville ryhmille kasvanut ukrainalaisiin liittyvien kokemusten myötä?

Teoreettisena viitekehystenä on kulttuurinen muisti, eli yhteisöjen omaksumat pitkäikäiset ja pysyvät ajattelu- ja hahmotustavat, jotka pitävät yllä suhdetta menneisyyteen ja ohjaavat toimintaa nykyhetkessä ja suuntautumisessa tulevaan. Kulttuurinen muisti on eräänlainen alueen ja sen yhteisön historian syvärakenne, joka ohjaa yhteisön kollektiivista toimintaa ja johon yksittäiset ihmiset eivät juurikaan pysty vaikuttamaan. Yhtymäkohtia kulttuurisen muistin ja pakolaisten syrjinnän välillä antaa nk. maaseuturasismi (rural racism).

Esitämme ensimmäisiä tuloksia aineistosta, joka käsittää ensisijassa eteläpohjalaisen paikallislehdistön uutisointia ja lehdistössä käytyä debattia vuosilta 2015 ja 2022. Mahdollisuuden mukaan käsittelemme myös paikallisessa sosiaalisessa mediassa käytyä keskustelua. Työ on meneillään ja esitys on aineiston ensimmäinen analysoiva esittely.

Ähtärin pandat – Maailmanpolitiikka maaseudulla?

*Aapo Jumppanen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Kysymys maaseudun ja maailmanpolitiikan välisestä suhteesta on jäänyt pitkälti vaille tarkastelua niin meillä Suomessa kuin muuallakin. Maaseutualueet, kunnat ja jopa yksittäiset kylät ovat kuitenkin nykyisin monin sitein kytkeytyneitä erilaisiin globaaleihin virtauksiin.

Vallitsevan neoendogeenisen maaseudun kehittämisenäkökulman mukaan alueet hyödyntävät niin sisäsyntyisiä (endo) kuin ulkoisia (ekso) voimavaroja kehittämistoiminnassaan. Tässä esityksessä tarkastellaan pienen maaseudun paikalliskeskuksen Ähtärin kaupungin ja sen omistaman eläinpuiston vuoden 2018 pandahankintaa neoendogeenisen kehittämisselityksen näkökulmasta.

Tulosten mukaan Ähtärin kaupungin kaltaisten pienten maaseututoimijoiden ja suurten kansainvälisten toimijoiden välisiin suhteisiin liittyy mahdollisuuksien lisäksi myös riskejä, joita ei aina tunnisteta. Jo osapuolten kuten tässä tapauksessa Ähtärin kaupungin ja Kiinan kansantasavallan kokoero asettaa yhteistyölle omat haasteensa. Taloudellisekologisen yhteistyön ja ulkopoliittisen vaikuttamisen välinen raja-aita voi olla myös häilyvä. Paikallisen kehittämisen näkökulmasta rajallisten resurssien voimakas sitominen yhteen kehittämiskohteeseen nostaa myös riskitasoa. Ähtärille on koitunut pandosta taloudellisia ongelmia, kun riskit ovat realisoituneet.

Ähtärin tapaus osoittaa, että maaseudun kehittämisen ja maailmanpolitiikan välinen suhde ansaitsee lisätarkastelua, sillä myös tulevaisuudessa pienet paikkakunnat tulevat tarttumaan suuriakin riskejä sisältäviin kansainvälisiin hankkeisiin, jos mahdolliset voitot näyttävät riittävän houkuttelevilta. Toki kiinnittymistä erilaisiin ulkoisiin verkostoihin tarvitaan jatkossakin, mutta maaseutualueiden kehittämisen pääpainopisteen tulisi löytyä niiden omista sisäisistä vahvuuksista.

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Maaseutukunta ja hallinta – kunnan strategiatyö ja hanketoiminta maaseutualueiden kehittämisessä

Ella Mustakangas, Tampereen yliopisto

Maaseutututkimuksessa yksi keskeisimmistä kysymyksistä liittyy siihen, miten maaseutualueet kehittyvät. Vastauksia tähän on haettu maaseudun kehittämisen teorioista, jotka ulottuvat eksogeenisestä ja endogeenisestä kehittämismallista neoendogeeniseen lähestymistapaan ja siihen liittyvään hallinnan muutokseen. Tarkastelen esityksessäni maaseudun kehittämistä suomalaisessa kuntakontekstissa peilaten sitä kyseisiin teorioihin. Esitykseni perustuu valmisteilla olevaan, kuntien maaseudun kehittämistä koskevaan väitöskirjaani.

Maaseudun kehittämisessä hallinta pohjautuu erilaisiin välitysmekanismeihin, joista tärkeimpinä voidaan pitää hankkeita ja strategioita. Empiirisesti tutkimukseni kiinnittyy siten kuntien strategiatyöhön ja hanketoimintaan. Strategia on kunnille lakisääteinen, mutta sen laadintaan ja toteutukseen liittyy vapausasteita, joita kunnat voivat hyödyntää maaseutualueidensa kehittämisessä. Hankkeiden osalta kunnilla on puolestaan käytössään laaja keinovalikoima, ja ne voivat toimia hankkeissa eri rooleissa, rahoittajasta niiden osa- ja päätoteuttajaan.

Tutkimukseni osoittaa, että kuntatasolla maaseudun kehittäminen kiinnittyy voimakkaasti eksogeenisiin muutosvoimiin, jotka voivat olla sekä yhteiskunnallisia että markkinoihin perustuvia.

Endogeenisistä tekijöistä esille nousee erityisesti kuntien johtaminen ja talous, joissa tapahtuneet muutokset heijastuvat usein maaseudun paikalliseen kehittämiseen. Tutkimus avaa näkymää myös siihen, millainen suhde kunnille on muodostunut maaseudun hanketoimintaan ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Aineisto on kerätty yhdestätoista kunnasta eri puolilta Suomea vuosina 2003 sekä 2021–2022 ja se koostuu haastatteluita, kuntien dokumenteista sekä kuntastrategioiden laadinnan havainnoinnista.

TYÖRYHMÄ 8: PAIKALLISISTA REILUISTA RUOKAJÄRJESTELMISTÄ MAASEUDUN VAHVUUS

Työryhmän vetäjät:

Päivi Töyli, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Anne Rintamäki, Turun yliopisto

Kati Partanen, Savonia-ammattikorkeakoulu

Maaseudun merkitystä ei voi väheksyä muutosten ja kriisien äärellä. Maaseudulla on keskeinen rooli ruoantuotannossa, ja sitä kautta omavaraisuuden ja huoltovarmuuden ylläpitäjänä. Lisäksi maaseudulla toimivat yritykset ovat merkittävä työllistäjä maaseudulla, ja niiden vaikutukset maaseudun elinvoimaan ulottuvat myös paljon maataloutta laajemmalle. Ruokaturvaa lisäävät paikallisuuteen perustuvat hajautetut toimintatavat, jotka läpäisevät koko ruokajärjestelmän. Vaihtoehtoiset ruokajärjestelmät ja uudenlaiset toimintamallit luovat mahdollisuuksia kestävyysperustuvalla toiminnalla ruoantuotannosta jalostuksen ja jakelutoiminnan kautta kuluttajille saakka.

Muutos kohti kestävämpää ja oikeudenmukaisempaa ruokajärjestelmää vaatii paitsi muutoksia toimintamalleihin ja reiluun kustannusten jakoon, myös uudenlaista ja tiiviimpää yhteistyötä pellolta pöytään. Ruoantuotannon tulisi olla reilumpaa sekä tuottajia että luontoa kohtaan. Ruokajärjestelmämme tarvitsee erityyppisiä ja monimuotoisia tiloja, siis tilojen diversiteettiä, mikä osaltaan tukee luonnon ja myös viljelykasvien monimuotoisuutta. Paikalliset ja lyhyet toimitusketjut mahdollistavat tuottajien ja kuluttajien kohtaamisen, jolloin dialogin kautta rakentuu uudenlaista ymmärrystä ja arvostusta. Yhteistyön edistämisessä myös ruoka-alaan liittyvällä kehittämistoiminnalla ja verkostoitumisella on tärkeä rooli, ja siihen kannustaa esimerkiksi EU:n klusterityö.

Ryhmään toivotaan esityksiä, jotka käsittelevät ruokajärjestelmiin tai ruokaketjuihin liittyviä haasteita ja ratkaisuja eri näkökulmista huomioiden maaseutu toimintaympäristönä. Esitykset voivat liittyä esimerkiksi ruoantuotantoon tai -jalostukseen, lyhyisiin ketjuihin, ruokakulttuuriin, ruokayrittäjyyteen, toimijoiden väliseen yhteistyöhön tai tuottajien ja kuluttajien vuoropuheluun.

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Maataloustuottajat luonnon monimuotoisuuden vaalijoina

*Irene Kuhmonen, Sirpa Kortelainen
Jyväskylän yliopisto*

Vaikka maatalous usein näyttäytyy monimuotoisuuden kannalta haitallisena ilmiönä, maatalous voi myös lisätä luonnon monimuotoisuutta. Maatalouden synnyttämässä avoimissa elinympäristöissä viihtyy laaja kirjo lajeja – etenkin maatalouden puoliluonnonlaisissa kulttuuriympäristöissä, kuten niityillä ja laitumilla. Näiden lajien alkupeleistä elinympäristöä ovat olleet Euraasian mannerta peittäneet laajat mammuttiarot, joiden rippeitä katselemme niityillä, ahoilla ja metsälaitumilla.

Vaikka monimuotoisuuden edistäminen on eräs keskeisimpiä maatalouspolitiikan ympäristötavoitteita, ja vaikka laaja kirjo toimijoita on ottanut monimuotoisuuden osaksi kestävyysagendaansa, luonnon monimuotoisuuden vaaliminen ruokajärjestelmässä on torjuntataistelua. Monimuotoisuuden indikaattorit osoittavat heikkenevää kehitystä. Maatalouden rakenne kehittyi kohti yksipuolistumista, erikoistumista ja suuruuden ekonomiaa, jotka ovat omiaan vähentämään, ei lisäämään luonnon monimuotoisuutta. Tässä kuvassa monimuotoisuuden edistämiseen tähtäävien politiikkakeinojen vaikuttavuus kumoutuu rakennekehityksen edellä.

Tässä tutkimuksessa haastattelimme 19 viljelijää, jotka toimillaan pyrkivät lisäämään luonnon monimuotoisuutta ruoantuotannon ohella. Nämä viljelijät hoitivat perinnebiotooppeja tai viljelivät luomun tai uudistavan

viljelyn menetelmin. Monimuotoisuutta vaalivia viljelijöitä yhdisti samankaltainen arvopohja, joka motivoi heitä toimimaan muunlajisen luonnon eteen. He kokivat itsensä altavastajaksi keskittyvässä ja kasvua suosivassa ruokajärjestelmässä, jossa kannusteet monimuotoisuuden vaalimiseen ovat rajallisia. Vaikka näiden viljelijöiden toiminta on monimuotoisuuden kannalta keskeisen tärkeää, he kokivat tulleen usein kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti ja jopa epäinhimillisesti.

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Suomalaisten viljelijöiden ja maatalousneuvojen käsityksiä maatalousympäristöjen monimuotoisuudesta

*Tiia Kolari, Traci Birge, Toni Ryyänen,
Helsingin yliopisto Ruralia-Instituutti*

Ruokajärjestelmät heikentävät luonnon monimuotoisuutta globaalisti. EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteena on pysäyttää luontokato ja kääntää mm. maatalousympäristöjen monimuotoisuuden kehitys myönteiseksi vuoteen 2030 mennessä. Viljelijät ja maatalousneuvojat ovat keskeisimmät sidosryhmät, jotka vaikuttavat toimillaan ja päätöksillään maatalousympäristöjen monimuotoisuuteen. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka on kuitenkin osoittautunut riittämättömäksi maatalousympäristöihin liittyvän luontokadon pysäyttämässä.

Esitelmämme liittyy EU:n rahoittamaan BioMonitor4CAP –hankkeeseen, jossa selvitetään mm. suomalaisten viljelijöiden ja maatalousneuvojen käsityksiä luonnon monimuotoisuudesta.

Tarkastelumme kiinnittyy posthumanistisen ja sosioekologisen muutoksen kehukseen. Aineistona on viisi fokusryhmähaastattelua, joihin osallistui yhteensä 20 viljelijää ja maatalousneuvojaa eri tuotantosektoreilta. Aineisto analysoidaan laadullisella sisälönanalyysillä ja teemoittelemalla haastateltavien maatalousympäristöihin liittyviä monimuotoisuuskäsityksiä.

Alustavat tulokset osoittavat, että monimuotoisuuskäsitykset nivoutuvat yhteen harjoitetun tuotantosuunnan kanssa. Tutkimuksessa selvisi, että monimuotoisuuden käsite ei ole yhtenäinen vaan jakautuu eri monimuotoisuuksiin “biodiversities”, jossa esiintyy muun muassa tuholaiset, linnut, hyönteiset, vilja- ja rikkakasvit, lajisuhteet, luonnonlaitumet ja maisematason tekijät, jotka kytkeytyvät osaksi maatalouden monimuotoista toimintaympäristöä. Ryhmiä yhdistävät näkemykset tukipolitiikasta, joka rajoittaa tiloilla tehtäviä monimuotoisuustoimenpiteitä. Monimuotoisuuden haasteet liittyvät laajasti ilmastonmuutokseen sekä kestävyiden eri ulottuvuuksiin.

Ruokayrittäjyys REKOssa – liiketaloudellisia ja muita merkityksiä

Nina Grönqvist, Helsingin yliopisto

REKO synnytetään kymmenisen vuotta sitten vastaamaan kuluttajien kysyntään paikallisesti tuotettuja elintarvikkeita kohtaan. Se avaa pientuottajille myyntikanavia ja tarjoaa kuluttajille keinon hankkia vastuullisesti tuotettua lähiruokaa.

Tänään Suomessa toimii yli 200 itsenäistä REKO-rengasta hyödyntäen Facebook-alustaa linkkinä tuottajan ja kuluttajan välillä.

Maisterintutkielmani käsittelee REKOa lähiruokan myynti- ja jakelumallina. Se on osa Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin valtakunnallista Lähiruokaa, luomua ja luonnontuotteita – Ruokasektorin koordinaatiohanketta.

Tutkimuksen käsitteellinen viitekehys perustuu REKOn toimintaympäristöön osana vaihtoehtoisia ruokajärjestelmiä sekä psykologisen omistajuuden teoriaan. Aikaisemman REKOa käsittelevän tutkimuksen ollessa pitkälti kuluttajälähtöistä tarkastelen REKOa tuottaja näkökulmasta.

Empiirinen tutkimus on kaksiosainen. Koska REKOssa käytävästä kaupan määrästä ei ole ennestään tutkittua tietoa, selvitän REKOn liiketaloudellista merkitystä seuraamalla valittujen ryhmien tapahtumia Facebookissa kolmella otannalla. Tarkastelen myös luomun osuutta REKO-myyntissä. Tutkimus kattaa koko Suomen ja siinä on mukana 59 rengasta.

Haastattelututkimuksella selvitän tuottajan kokemuksia ruokayrittäjyydestä REKOssa. Paneudun motivaatiotekijöihin ja merkityksiin, joita REKO tuottajalle antaa. Mukaan valitut reilut kymmenen erilaista tuottajaa tarjoavat kiinnostavaa tulkittavaa.

Sesonki- ja tuoteryhmäkohtainen vaihtelu on REKOssa tyypillistä ja ryhmien aktiivisuudessa ilmenee suuria eroja. Tutkimusaineiston käsittely on vielä kesken, mutta alustavien tulosten mukaan REKOn merkitykset tuottajalle vaikuttavat olevan melko moninaiset. REKO voi olla liiketoiminnalle tärkeä jakelukanava, toisaalta merkityksiä löytyy muistakin seikoista kuin mahdollisimman suuresta myynnistä.

Työryhmäsessio I ke 15.00–16.30

Kestävää ja resilienttiä lammastaloutta tavoitteellisen laadunvarmistusohjelman avulla

Johanna Rautiainen, Lammasmaailma Oy

Ammattimainen lampaankasvatus perheviljelmällä voi vastata useimpiin kestäväälle kotieläintuotannolle asetettaviin odotuksiin. Laumassa elävien, kestäväällä tavalla laidunnettujen, sisäruokintakauden pihatoissa asuvien ja pääasiassa nurmirehulla kasvatettavien eläinten hyvinvointi on ylivoimainen verrattuna muihin tuotantoeläimiin. Lammasta on tuotantoeläimenä monipuolinen. Se tuottaa lihan, villan ja taljojen lisäksi luonnon monimuotoisuutta ja elävöittää monin tavoin maaseutu ympäristöä. Lammastalous on aivan pohjoisinta Suomea lukuun ottamatta mahdollista koko maassa ja se integroituu hyvin muuhun maatalouteen. Kuitenkin myös ammattimaisessa lammastaloudessa on tarpeen systematisoida prosesseja lampaiden terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi ja resurssien hukkaamisen minimoimiseksi. Vain kannattava kotieläintalous voi olla kestävä.

Lammastilojen merkittävimpiä terveysongelmia ovat laidunkauden sisäloistaudit, eräät karitsoiden tarttuvuus taudit, karitsakuolleisuus, uuhien utaretulehdus, listerioosi ja aineenvaihdunnan häiriöt. Työn tavoitteena oli laatia laadunvarmistusohjelma, jolla ehkäistään eläintauteja ja parannetaan hoitokäytäntöjä vaikuttamalla ongelmien juurisyyihin. Tavoitteena on parantaa lammastilojen tuottavuutta tautien aiheuttaman lisätyön, kustannusten ja tuotantotappioiden vähentämisen kautta.

Sovelsimme työssämme HACCP-periaatteita. Kuvasimme aluksi lammastilan tuotantovuoden tapahtumat aikajärjestyksessä ja rakensimme niistä yhtenäisen karitsankasvatuksen prosessin. Asetimme keskiöön uuhien sille oletuksella, että sen terveys ja hyvinvointi muodostavat karitsoiden terveyden perustan. Seuraavaksi arvioimme, mitkä lampaankasvatukseen tyypillisesti liittyvät tukitoiminnot ovat välttämättömiä tuotantoprosessin hallinnalle, ja joihin on laadittavissa hyvän käytännön ohjeita (GMP). Kolmanneksi arvioimme, minkälaisia mittareita tuottaja tarvitsee prosessin seuraamiseen.

Laatimamme ohjelma luo hyvät edellytykset tilan kokonaisvaltaiseen eläintautitiristien hallintaan ja hyvien hoitokäytäntöjen noudattamiseen. Kokonaisuus ratkaisee, ei osaoptimointi.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Institutionaaliset yrittäjät muutosagentteina – tapaustutkimus instituutionaalisesta muutoksesta kunnan ruokapalveluissa

*Heini Salonen, Milla Suomalainen,
Jarkko Pyysiäinen, Helsingin yliopisto*

Tutkimuksemme keskittyy pohjoissuomalaiseen kuntaan, joka osana laajempaa, 2000-luvun alussa toteutettua kehitysstrategian muutosta, onnistui uudistamaan kunnan ruokapalveluja. Tapaus on harvinainen esimerkki menestyksekkäästi toteutetusta institutionaalisesta muutoksesta kuntatasolla. Uudistusprojektin myötä kunnan ruokapalvelujen institutionaalinen logiikka muuttui kapeasta, kustannustehokkuutta painottavasta ja paikallista ruoantuotantoa näivettävästä markkinalogiikasta laajempaa sosioekonomista ja ekologista hyvinvointia tavoittelevaksi logiikaksi.

Tutkimuksessa hyödynnämme uusinstitutionaalista teoriaa, erityisesti instituutionaalisen yrittäjyyden, institutionaalisten logiikoiden sekä oppimisen käsitteitä. Analysoimme useiden toisiinsa liittyvien tutkimusprojektien yhteydessä koottuja aineistoja, jotka on kerätty kohdekunnasta vuosina 2014–2023. Yhdessä ne muodostavat laajan pitkittäisen aineistokokonaisuuden, joka mahdollistaa institutionaalisen kentän ajallisten muutosten tarkastelun. Aineiston analyysi pohjautuu ankkuroidun teorian (eli grounded theory) lähestymistapaan.

Institutionaalisten yrittäjien muutostyö oli luonteeltaan syklistä ja koostui erilaisista päällekkäisistä vaiheista: toimimattomiksi todettujen institutionaalisten käytäntöjen purkamisesta, uuden sosioekonomista ja ekologista hyvinvointia korostavan institu-

tionaalisen logiikan muotoilemisesta ja lopulta sen juurruttamisesta osaksi laajempaa kulttuurista kontekstia. Institutionaaliset yrittäjät hakeutuivat vuorovaikutussuhteisiin keskeisten sidosryhmien kanssa ja loivat tilanteita, jotka mahdollistivat vastavuoroisen oppimisen ja uusien käytäntöjen iteratiivisen kehittämisen.

Tutkimamme tapaus osoittaa erityisesti, miten institutionaalisten yrittäjien rooli instituutionaalisen muutoksen ja vuorovaikutuksellisten oppimissykliä käynnistäjinä sekä heidän toteuttamansa transformaatiotyöt ovat keskeisiä tekijöitä instituutionaalisten muutosprosessien onnistumisessa.

Alueen elinvoiman edistäjänä lähiruokahankinnat

*Ilona Myllyoja, Turun yliopisto
Päivi Töyli, Susanna Kujala, Outi Hakala,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Lähiruoan osuuden kasvattaminen julkisissa hankinnoissa on ollut pitkään kansallisenä tavoitteena. Asian edistämiseksi on vuosien varrella toteutettu toimintaympäristön kehittämiseen liittyviä hankkeita ja kansallinen ohjelmatyö on linjannut yhteisiä tavoitteita ja tahtotilaa. Julkisilla ruokahankinnoilla vaikutetaan muun muassa alueen työllisyyteen ja talouteen.

Maaseutupolitiikan TUUMA-verkoston (Työn ja yrittäjyyden uudet mahdollisuudet maaseudulla) yhtenä tavoitteena on tuottaa tietoa ja nostaa esiin esimerkkejä lyhyiden hankintaketjujen mahdollisuuksista ja alue- ja paikallistalouden vaikutuksista sekä edistää paikallisten ruokajärjestelmien syntyä. TUUMA-verkosto toteutti keväällä 2024 lähiruokaan ja aluetalouteen liittyvän selvityksen, jonka tulosten ensisijainen tar-

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

koitus on kannustaa niin kuntatason, alue-tason kuin kansallisen tason päättäjiä sekä hankintavastaavia miettimään hankintoja ja niiden vaikutuksia monipuolisesti sekä pitkäjänteisesti.

Selvityksen tavoitteena on tuoda esiin julkisten lähiruokahankintojen mahdollisuuksia ja vaikutuksia sekä hyviä esimerkkejä onnistuneista lähiruokahankinnoista. Selvityksessä keskeisessä roolissa oli kahden erilaisen esimerkkialueen lähiruokaan liittyvien hankintojen avaaminen ja niihin liittyvien esimerkkien kuvaaminen.

Selvitykseen liittyen haastateltiin lähiruoka-alan yrityksiä, hankintavastaavia sekä kuntapäättäjiä Joensuun seudulla ja lissä. Haastattelujen perusteella esimerkiksi toimijoiden välisellä aktiivisella vuorovaikutuksella, säännöllisellä keskustelulla ja kunnan tahtotilan kirjaamisella on tärkeä rooli siinä, miten asioita edistetään pitkällä aikavälillä. Näin ollen niin hankintoja tekevillä, kuntapäättäjillä kuin alueen elintarvikeyrityksilläkin on keskeinen rooli lähiruokahankintojen lisäämisessä.

Johtajafoorumin verkostoyhteistyö heimouttaa Etelä-Pohjanmaalla

*Hannele Suvanto,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Etelä-Pohjanmaan ruokajärjestelmän tulevaisuus riippuu sopeutumis- ja uudistumiskyvystä sekä mahdollisuuksien hyödyntämisestä. Tulevaisuusnäkemystään tai -skenaarioita on monta ja niillä on erilaisia, vastakkainkkin olevia, näkemysryhmittymiä eli heimoja. Moninaisten tulevaisuusskenaarioiden ja niiden polkuriippuvuuksien ymmärtäminen on kuitenkin edellytys yhtei-

selle visiolle, johon kaikki kokevat voivansa vaikuttaa ja olla osallisia reilulla tavalla. Tämä synnyttää heimoutumista, mikä tarkoittaa, että Etelä-Pohjanmaan ruoka-alan toimijat kokevat kuuluvansa kaikkien yhteiseen ruokaprovinssi-heimoon. Heimoutumiseen kulminoituu Etelä-Pohjanmaan ruoka-alan ekosysteemin kehittäminen.

Etelä-Pohjanmaan ruokaprovinssiajattelua on kehitetty yhteistyöllä pitkään, mutta toimijoiden väliseen aktiiviseen ja tulokselliseen yhteistyöhön on vielä matkaa. Ruokaprovinssille on laadittu Ruokaprovinssi 2030–strategia, jonka tavoitteeksi asetettiin olla ”Paras paikka ruokabisnekselle 2030”. Sen jälkeen selvitettiin mahdollisuutta yhteistyölle, mutta todettiin, että ruokatoimijoiden verkosto ei ollut valmis sitoutumaan kehittämis-yhtiön tai -yhdistyksen kaltaiseen strukturoidumpaan toimintaan, joten toiminta suunniteltiin toteutettavan verkostoyhteistyönä. Näin kehittyi Ruokaprovinssin johtajafoorumi -malli ja sen ydinryhmä ruokaprovinssin strategiaa ja toimijoiden yhteistyötä sekä heimouttamista varten.

Johtajafoorumi on kaikille avoin ja toimii ilman jäsenyyttä. Sen ydinryhmä vastaa toteutuksesta keskinäisellä sopimuksella. Verkostoyhteistyön rakentaminen toi esiin sen, että tärkeisiin yhteiskehittämisen tehtäviin ei ole toimijoilla raha- ja henkilöresursseja. Ydinryhmään kuuluvat toimijat kokivat johtajafoorumin kaltaisen verkostomaisen yhteistyön alalle tärkeäksi, mutta kuitenkin kohtuullisella työmäärällä toteutettavaksi. Johtajafoorumin käynnistymisen seurauksena ruokaprovinssin yhteisjohtaminen tulee systematisoitumaan ja yhä useammalla alueen toimijalla on paremmin hallussaan laajempi ymmärrys Etelä-Pohjanmaan ruoka-alasta.

6371

6371

TYÖRYHMÄ 9: SUOMALAISEN ELÄINTUOTANNON OIKEUTTAMISEN JA HAASTAMISEN NARRATIIVIT KESTÄVYYSMURROKSESSA

Työryhmän vetäjät:

Taija Kaarlenkaski, Itä-Suomen yliopisto

Annika Lonkila, Suomen ympäristökeskus & Jyväskylän yliopisto

Suomalainen elintarviketuotanto perustuu pitkälti tuotantoeläimistä saataviin tuotteisiin, erityisesti maitoon ja lihaan. Tällä hetkellä ruuantuotantoon kohdistuu kuitenkin monenlaisia haasteita ja murrospaineita. Tutkimukset osoittavat, että ravitseuksellisesti terveellisempi ja ympäristön kannalta kestävämpi ruuantuotanto edellyttäisi eläinperäisten tuotteiden merkittävää vähentämistä ruokavaliossa. Eläinperäisen ruuan tuotantoon ja tuotantoeläinten kohteluun kohdistuu kasvavaa kritiikkiä myös eettisistä syistä. Tämän lisäksi monet maatilat ovat taloudellisisissa vaikeuksissa tuottajahintojen laskiessa ja tuotantokulujen kasvaessa. Ratkaisuksi tarjotaan usein lisääntyvää tehostamista ja tuotantopanosten kasvattamista. Tilojen määrä vähenee nopealla tahdilla samalla kun maanviljelijät kokevat tulevaisuuden syyllistetyiksi julkisissa keskusteluissa maatalouden ilmastopäästöistä, luontovaikutuksista ja eläinten hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä. Koska ruuan alkutuotanto tapahtuu suurimmaksi osaksi maaseudulla, ruuantuotannon muutoksilla tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia maaseutuun ja maatalouteen.

Kutsumme työryhmään esityksiä, jotka pohtivat, miten suomalaista eläintuotantoa kehystetään ja oikeutetaan, mutta toisaalta myös haastetaan, moninaisten murrospaineiden ja kriisien keskellä. Millaisilla diskursseilla ja narratiiveilla nykyisen tuotantomuodon ja tuotannon nykyisen mittakaavan säilyttämistä perustellaan, millaisilla taas kyseenalaistetaan? Millaisia vaikutuksia eri muutosskenaarioilla voisi olla maatalouteen ja maaseutuun? Toivotamme työryhmään tervetulleeksi niin teoreettiset kuin empiirisetkin esitykset eri tieteenaloilta.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Sustainable niche for farmed animals in food systems: deep leverage points for change

*Iryna Herzon, University of Helsinki,
Department of Agricultural Sciences*

Production and consumption of animal-based foods and products have received considerable attention in research and public discussion as the agricultural land-use type with the greatest adverse impact. Project SustAnimalFood applies a framework of sustainability leverage points to achieve an integrated understanding of the multi-functional role of livestock in leveraging a transformation towards sustainable food production for ecologically and culturally sufficient human diets.

The research team, in close collaboration of stakeholders along the whole food chain, works along three main research pathways before integrating these into explication of potential deep leverage points for the sustainability transition. First, using policy documents, literature, interviews and focus groups, we identified current and past intent of actors in the Finnish food system, with attention to conflicts and relations of power, and synthesized them into four predominant paradigms. Second, we have been exploring the typical designs of farm systems in Finland (by their production lines in relation to livestock) in order to develop alternative designs to land and resource use so that their functioning is optimised for multiple outputs. These are assessed on the input efficiency, sufficiency (i.e., production level to satisfy needs of Finnish population) and consistency (i.e., aligning a production

system to the ecosystem's capacity to sustain it). Third, we have been developing a concept of eco-culturally sufficient diets in Finland, which would link the diets explicitly to the ecological carrying capacity, but in ways that are aligned to cultural intents and values given to animals in food. The dietary needs (demand) will be evaluated against the designs of farm systems and food sector in Finland (supply) to identify the sustainability space of livestock in the consumption corridor.

This talk will introduce the methods and first results coming from SustAnimalFood project.

Food system paradigms: leverages for change?

*Annika Lonkila, University of Jyväskylä &
Finnish Environment Institut*

A systemic perspective is needed to accelerate a sustainability transformation in the food system, requiring changes in food production, processing, distribution, and consumption. Yet system perspectives often remain captive to underlying paradigmatic assumptions, specifically related to modernist and capitalist paradigms. Current policies and solutions for sustainability transition in the food sector similarly showcase the difficulties in thinking beyond the existing paradigm of green growth and sustainable intensification. We aim to deepen the understanding of food system transformations by understanding and unlocking these system paradigms.

We build on the leverage points framework, which positions paradigms as the deepest and most influential leverage point in a given system. The concept of leverage points is helpful for understanding system transformations as it turns critical attention to the shallow and incremental solutions that are often offered to accelerate transformation, without changes to the existing system structure, political economy, or the values and mindsets underpinning it. Crucially, the leverage points framework allows for entertaining the radical idea that system paradigms can be transcended and transformed. However, to date, empirical analyses of system paradigms have been lacking in the literature on leverage points. Furthermore, we highlight that it is crucial to view paradigms as emerging in a co-evolutionary manner, where the core beliefs, values,

and mindsets of the system actors develop concurrently with the material and structural conditions of the system. Our analytical framework combines discourse analysis with a detailed evaluation of the material characteristics of the Finnish food system attending to its specific ecological, geographical, historical, and political context. To tease out the existing paradigms of the Finnish food system as well as the leverage points for changing them, we have analyzed agricultural and food policy documents spanning several decades, reviewed key literature, and interviewed a wide range of food system actors.

We present four system paradigms: the paradigms of efficiency, individualism, eating animals, and no alternatives. We suggest that the paradigms are characterized by inertia and resistance to change, and can thus hinder system transformation. System paradigms must therefore be understood and recognized to design transformative policy interventions and to destabilize re-

lations of power and institutional configurations that uphold the existing system. Furthermore, re-imagining alternative food system futures is only made possible by the realization that systems are underpinned not by laws of nature but by material-discursive paradigms that can be transformed.

Työryhmäsessio II ke 16.40–18.10

Kehystämisen voima: Kiista lihan kulutuksen vähentämisestä ja Ilmastoruokaohjelman kaatuminen

*Tanja Niemi,
Jyväskylän yliopiston kaupparkeakoulu*

Lihankulutuksen vähentäminen tunnustetaan keskeiseksi osaksi siirtymässä kohti kestäväää ruokajärjestelmää. Siirtymässä on mukana monia toimijoita, joilla on erilaisia näkemyksiä siitä, miten muutos tulisi toteuttaa, ja erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa muutosskenaarioiden toteutumiseen. Ruokavalinnat ovat hyvin henkilökohtaisia, lisäten jännitteitä ruokavaliomuutosta koskevassa julkisessa keskustelussa. Medialla on keskeinen rooli sekä kestävyys siirtymiä koskevien muutospaineiden ja kriisien kehystäjänä että alustana yhteiskunnalliselle keskustelulle. Julkisessa keskustelussa käydään jatkuvaa kädenvääntöä siitä, kenen näkemys tulevaisuuden ihanteellisesta ruokavaliosta on oikeudenmukaisin ja ”oikein”. Ilmastoruokaohjelma oli hallituksen aloite, jonka tarkoituksena oli tukea oikeudenmukaista ruokamurrosta Suomessa. Sitä ei kuitenkaan koskaan julkaistu, johtuen pääasiassa lihankulutuksen vähentämistä koskevista erimielisyyksistä.

Selvitin Ympäristöjohtamisen Pro gradu-tutkielmassani kehysanalyysin avulla, miten lihankulutuksen vähentämistä kehystettiin Helsingin Sanomissa Ilmastoruokaohjelman valmistelun aikana ja kenen ääni pääsi kuuluviin näiden kehysten kautta. Tunnistin aineistosta seitsemän kehystä, keskustelu oli monipuolista ja enimmäkseen rakentavaa. Useimmissa kehyksissä tunnustettiin

muutoksen ja lihan kulutuksen vähentämisen välttämättömyys. Kaksi vähemmistökehystä kuitenkin vastusti muutosta, toisessa korostettiin suomalaisen tuotannon erinomaisuutta ja toisessa yksilön oikeutta omiin ruokavalintoihin. Vaikka nämä kaksi kehystä edustivat vähemmistön näkemystä Suomen ruokajärjestelmän tulevaisuudesta, oli niillä eniten valtaa Ilmastoruokaohjelman lopputulemalle. Tämä heijastaa epäsuhtaisia valtasuhteita yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja yhtä oikeudenmukaisen ruokamurroksen haasteista.

Työryhmäsessio III to 8.30-10.00

Miten tuotantotavan muutos vaikuttaa eläinten kanssa viestimiseen?

Anni Jääskeläinen, Helsingin yliopisto

Olen kielentutkija ja tutkin monilajista, ihmisen ja tuotantoeläimen välistä viestintää. Osana Oikeudenmukaisen siirtymän alta-vastaajat -hanketta tutkin tuotantoeläimiä yhtenä kestävyysmurroksen hiljaisten ään-ten tuottajien ryhmänä. Tarkoitukseni on tutkia sitä kieltä ja vuorovaikutusta, jossa tuotantoeläimet ovat osallisina. Puhutaanko lehmille yhä? Onko sika koskaan keskustelukumppani, niin kuin oli ennen maatalouden teollistumista? Millaisin narratiivein ja kielen-nöksin eläinten kanssa viestimistä kuvataan ja miten niiden kanssa todella viestitään?

Olen tässä tutkimukseni vaiheessa perehtynyt historialliseen aineistoon ja esimerkiksi karjankutsuihin kielimuotona ja kirjoittanut niistä. Aikaisemmin esimerkiksi lehmille puhumista pidettiin tarpeellisena ja välttämätömänä, jotta lehmät olisivat käsiteltäviä, tuottavampia ja onnellisempia. Entä nyt? Onko 600 lehmän koneistetussa navetassa edes mahdollista kommunikoida lehmien kanssa, ja olisiko se tarpeen? Parin vuositu-hannen ajan lehmiä on jalostettu käsiteltäviksi ja ihmisystävällisiksi. Emännän suhde lehmään oli yleensä läheinen. Millaisia käy-tänteitä ja tunteita muutos etäiseen suhtee-seen aiheuttaa lehmien kanssa töitä tekevis-sä ihmisissä – ja kenties lehmissä?

Tarkoitukseni on päästä käsiksi siihen kie-leen, johon tuotantoeläimet ovat osallisina, ja tutkia, mitä merkitystä ja ymmärrystä nii-den asema kielellisinä subjekteina voisi an-

taa. Tutkimuksen fokus on kielitieteellinen, ja yhtenä tutkimuskohteenani onkin, miten ihmiskieltä mukautetaan, kun viestitään eläinten kanssa.

On selvää, että karjankasvattajat, eivät vain eläimet, ovat keskellä monimutkaista muu-tosta. Tuotantotavan murros aiheuttaa myös ihmisissä tunteita.

Onnellisia lehmiä vai yksinäisiä koneita? Maidontuotannon oikeutus ja kritiikki sosiaalisessa mediassa

*Taija Kaarlenkaski, Sonja Mutanen,
Itä-Suomen yliopisto*

Maidontuotantoa on pitkään pidetty suo-malaisen maatalouden kulmakivenä ja mer-kittävimpanä tuotantosuuntana. Maidon vahvan aseman taustalla voi nähdä myös jo sadan vuoden ajan Suomessa jatkuneen maidon markkinoinnin ja tiedotuksen sen terveyshyödyistä. Viime aikoina eläinperäis-ten tuotteiden käyttö on kuitenkin alkanut herättää kasvavaa kritiikkiä ja keskustelut myös maitotuotteiden tarpeellisuudesta kärjistyä. Julkisissa keskusteluissa eläintuo-tannon kipukohdista maanviljelijät kokevat usein tulevansa syyllistetyiksi, eivätkä tilan-etta helpota kiristyvät taloudelliset paineet tuottajahintojen laskiessa ja tuotantokulujen kasvaessa.

Saadakseen omaa ääntään ja näkemyk-siään kuuluviin maitotilalliset ovat perus-taneet sosiaalisen median tilejä, joilla he kertovat työstään ja arkipäivästään omista lähtökohdistaan.

Toisaalta myös eläinsuojelu- ja eläinoikeusjärjestöt kampanjoivat ja tiedottavat sosiaalisessa mediassa, luoden varsin toisenlaista kuvaa maidontuotannosta.

Tässä esitelmässä tarkastelemme ja vertailemme näiden kahden tahon tuottamia kuvia ja mielikuvia. Kysymme, millaisilla keinoilla maidontuotantoa puolustetaan ja oikeutetaan, millaisilla taas kritisoidaan. Millaisena nautojen elämä näyttyy eri tahojen tuottamissa materiaaleissa? Käsittelemme esimerkiksi sitä, miten eläinoikeusjärjestöt ja maitotilalliset kertovat emojen ja vasikoiden suhteista.

Aineistoina käytämme Animalian ja Oikeutta eläimille -järjestön sekä maitotilallisten Instagram-päivityksiä viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Hyödynnämme aineistojen tarkastelussa multimodaalista kriittistä dis-

kursianalyysiä, jossa myös visuaalisten ja materiaalien elementtien nähdään ilmaisevan erilaisia diskursseja ja sosiaalisia käytäntöjä. Kuva ja teksti muodostavat yhdessä viestinnällisen kokonaisuuden, jonka avulla luodaan mielikuvia ja vaikuttavuutta.

Teoreettisesti analyysimme pohjautuu ihmistieteelliseen eläintutkimukseen, jossa myös toislajiset olennot nähdään subjekteina ja aktiivisina toimijoina, jotka vaikuttavat niistä muodostuviin käsityksiin.

TYÖRYHMÄ 10: UTOPIAA VAI AITOJA RATKAISUJA - MILLAISIA NÄKYMÄTTÖMIÄ MAHDOLLISUUKSIA MAASEUDUN TULEVAISUUDELLE ON?

*Työryhmän vetäjä:
Soja Sädeharju, Itä-Suomen yliopisto, SISU STN -tutkimushanke*

Vielä sata vuotta sitten emme nähneet kaupungistumisen, älypuhelinien ja etäyhteyksien tulevan. Ne olivat silloin näkymättömissä, mutta nyt ne ovat arkipäivää, jonka olemme luoneet. Tulevaisuuden tarkasteleminen vielä näkymättömien mahdollisuuksien valossa on keskeistä, sillä rajussa muutoksessa olevassa maailmassa väijäämätön huono lopputulos voi vaikuttaa todennäköiseltä. Kuitenkin olemme saaneet kestävyysmurroksessa jo paljon hyvää aikaan ja tulevaisuus on vielä tekemättä. Usein ajatteluamme rajoittaa kykymme nähdä tulevaisuuteen vain historiaa peilaten. Entä, jos historia ei toistakaan itseään, millaisia yhteiskuntamme ja planeettamme kannalta elintärkeitä ratkaisuja maaseudulla voidaan kehittää tulevaisuudessa? Millaisia maatiloja meillä on tulevaisuudessa ja millaisin keinoin uudistavissa ja elinvoimaisissa yhteisöissä voitaisiin tuottaa julkiset palvelut koulutuksesta terveydenhuoltoon? Elävän tulevaisuudenkuvan maalaaminen maaseudulle on elintärkeää sille, millainen tulevaisuus Suomen maaseudulle tehdään.

Utopiaa vai aitoja ratkaisuja – millaisia näkymättömiä mahdollisuuksia maaseudun tulevaisuudelle on? – työryhmä kutsuu kaikkia perinteiset ajattelun rajat ylittävästä tulevaisuuden tekemisestä kiinnostuneet tutkijat mukaan. Esitysten teemoja ei ole rajoitettu, kuten ei ajatteluakaan, mutta niiden tulisi olla myönteisiä tulevaisuuden ratkaisuja ja mahdollisuuksia maaseudulle maalaavia.

Epäjatkuvuus (maaseudun) tulevaisuuksien ennakkoinnin haasteena

*Tuomas Kuhmonen, Turun yliopisto,
Tulevaisuuden tutkimuskeskus*

Mutkikkaita sopeutuvia järjestelmiä (Complex Adaptive Systems, CAS) luonnehtivat keskusjohdon puute, emergenssi ja itseorganisoituminen paikallisten vuorovaikutussuhteiden tuloksena. Kukaan ei omista järjestelmiä eikä kukaan voi päättää niiden tulevaisuudesta. Maaseudulle merkittävät ruoka-, energia-, yhdyskunta- ja liikkumisjärjestelmät ovat tällaisia.

Kaikilla edellä mainituilla järjestelmillä on monta vaihtoehtoista tulevaisuutta. Tämä on jyrkässä ristiriidassa valtamedian ruokiman tulevaisuuskuvan kanssa, jossa maaseutu kuvataan usein tukien varassa elävänä ja elonkirjoa tuhoavana resurssiperiferiana, jolla ei ole kuin yksi mahdollinen ja toivottava tulevaisuus: nopea alasajo. Kaikki trendit päättyvät kuitenkin joskus – kaupungistumisaste voi tuskin ylittää 100 prosenttia edes Suomessa. Vaihtoehtoihin kehityssuuntiin on hyvä tutustua jo ennen käännepistettä.

Työryhmäsessio III to 8.30-10.00

Mutkikkailla sopeutuvilla järjestelmillä on taipumus organisoitua regiimeiksi, hallitseviksi tavoiksi toimia. Regiimeillä on elinkaari. Kriisin (usein) tai hallitun muutoksen (harvoin) jälkeen uusi regiimi vähitellen kasvaa, kypsyy ja kangistuu. Monimuotoisuus vähenee, toimintatavat yhtenäistyvät, valta keskittyy ja regiimi haurastuu, kunnes se hajoaa esimerkiksi ulkoisen kriisin kohdatessa. Mielenkiintoinen piirre tässä dynamiikassa liittyy siihen, että uudet regiimit jäsentyvät erilaisten vaihtoehtojen avaruuksissa harvalukuisten attraktoreiden luomien voimakkaiden ympäristöiden ympärille.

Millaisia ovat mahdolliset attraktorit, jotka jäsensivät tulevaisuudessa maaseudulle tärkeitä järjestelmiä uuteen asentoon? Mistä attraktorit tulevat, miten ne syntyvät? Millä maaseudulle tärkeät järjestelmät voivat näyttää muutosten jälkeen? Näihin kysymyksiin vastataan kuuden empiirisen tutkimuksen tulosten perusteella. Ne tarjoavat maaseudulle enemmän tulevaisuusvaihtoehtoja kuin valtamedia.

Maaseutumatkailun ja -asumisen rajamailla: maaseudun elinvoimaisuutta tukevia matkailuilmioita

*Rositsa Röntyneen,
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Saila Valkeaniemi,
Satakunnan ammattikorkeakoulu*

Matkailututkimuksessa ja -käytännössä on vakiintunut käsitys siitä, että matkailijat ja paikallisyhteisöt jakavat sekä infrastruktuuria että palveluita, minkä kautta matkailu

elävöittää ja luo hyvinvointia erityisesti maaseudulle. Nykypäivän matkailijat pyrkivät yhä enemmän aitoihin kokemuksiin mahdollisimman lähellä paikallisyhteisöä. "Live like a local" -trendi siirtää matkailijoiden tottumuksia pois massaturismista, ja kun tämä yhdistetään muihin trendeihin, kuten luontoa ja hyvinvointia kohtaan kasvaneeseen kiinnostukseen, jota koronapandemia kiihdytti, nämä elämykset usein syntyvät maaseudulla. Kestävyys on yhä useamman matkailijan keskeinen prioriteetti.

Nykyisessä kompleksisessa maailmassa on useita ilmiöitä, joita ei voi yksiselitteisesti määritellä matkailuksi, esimerkiksi niiden keston, tarkoituksen ja sisällön monimuotoisuuden vuoksi. Kuitenkin näitä ilmiöitä voidaan tarkastella matkailun näkökulmasta. Näitä ovat muun muassa vapaaehtoismatkailu, monipaikkaisuus, citymaalaiset, diginomadisuus ja bleisure. Esittelemämme kirjallisuuskatsaus korostaa näiden ilmiöiden potentiaalia maaseudun elinvoimaisuudelle niiden matkailullisten ulottuvuuksien kautta. Vaikka näistä ilmiöistä on saatu näyttöä viime vuosina, varsinkin koronapandemian aikana ja sen jälkeen, niiden potentiaalin hyödyntäminen tulevaisuudessa edellyttää vahvistamista ja vakiinnuttamista. Tämä selvitys on osa valtakunnallisen Rural Finland Tourism Hub -kehittämishankkeen esiselvitystä, jonka tavoitteena on edistää maaseutumatkailijan profiiliin, motiivien ja kulutustottumusten ymmärtämistä koronapandemian jälkeisellä aikakaudella.

Puustoinen maatalous maaseudun mahdollisuutena yhteiskunnan kestävyssiirtymässä

*Tanja Kähkönen, Euroopan metsäinstituutti
Solaria Anzilotti, Università degli Studi di Firenze
Mercedes Caron, Michael den Herder,
Euroopan metsäinstituutti*

Puustoinen maatalous, toiselta nimeltään myös agrometsätalous ja peltometsäviljely, on pääasiassa näkymätön uusi ja vanha maankäyttömuoto Suomessa, jota harjoitetaan valtavirtaisen maa- ja metsätalouden katveessa. Puustoisessa maataloudessa yhdistetään tarkoituksellisesti puita, puuvaraisia monivuotisia kasveja ja metsiä eri kokoonpanoissa viljelykasvien ja/tai eläinten kanssa erilaisissa spatiaalisissa ja/tai ajallisissa järjestyksissä.

Puustoisella maataloudella on positiivisia vaikutuksia mm. luonnon monimuotoisuuteen, resurssiviisaaseen maankäyttöön ja maaseudun elinvoimaisuuteen liittyen. Sillä on myös vaikutuksia suomalaiseen alueelliseen ruokaturvaan, huoltovarmuuteen ja omavaraisuuteen. Näkymättömyyttä on havaittavissa esimerkiksi politiikassa ja sen muotoiluissa, maa- ja metsätalouden neuvonnassa sekä maa- ja metsätalouteen liittyvissä julkisissa keskusteluissa. Suomessa kuitenkin harjoitetaan monipuolista puustoista maataloutta, josta esimerkkeinä ovat mm. metsälaidunnus, puustoiset suojavyöhykkeet, sienien ympäryspuuhin ja tuulensuojakujanteet vaikkakin mittakaava on pienempi verrattuna valtavirtaiseen maa- ja metsätalouteen. Suomessa harjoitettu puustoinen maatalous siis jo toteuttaa kestävyssiirtymää valtavirran ulkopuolisena toimintana.

Eurooppalainen alueiden ja sidosryhmien välinen puustoista maataloutta koskeva tiedonsiirto, kapasiteetin vahvistaminen (capacity building) ja tietoisuuden kasvattaminen edistää osaltaan puustoisen maatalouden näkyväksi tekemistä yhtenä osana elinvoimaista maaseutua, kestäväää ruuantuotantoa ja uudistavaa yrittäjyyttä maaseudulla. Eurooppalainen FOREST4EU-hanke edistää maaseudun innovaatioryhmissä (EIP-AGRI -ryhmät) kehitettyjen metsätalouden ja puustoisen maatalouden innovaatioiden ja hyvien käytäntöjen alueiden välistä tiedonsiirtoa ympäri Eurooppaa. Yhteensä 174 innovaatiota on kerätty koskien 85 maaseudun innovaatioryhmää yhdeksässä EU-maassa. Tässä esityksessä keskitymme 18 maaseudun innovaatioryhmän 33 puustoista maataloutta koskevaan innovaatioon suhteessa suomalaiseen puustoisen maatalouden kontekstiin osana yhteiskunnan, alueiden ja yhteisöjen kestävyys siirtymää.

Onko uudistavalla viljelyllä ja intuitiolla rooli tulevaisuuden uudistavien yhteisöjen luomisessa ja ylläpitämisessä?

Soja Sädeharju, Itä-Suomen yliopisto

Teen väitöstutkimusta intuitiosta uudistavaan viljelyyn siirtyneiden viljelijöiden päätöksenteossa. Uudistava eli regeneratiivinen viljely on koko ekosysteemiä elvyttävä sekä ekologista, sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia ja resilienssiä tuottava tapa viljellä maata. Se on myös yhteydessä maailmankuvalliseen avoimuuteen, oppimishalukkuuteen sekä vähäisempään sosiaaliseen paineeseen. Siirtymä uudistavaan

viljelyyn edellyttää myös päätöksenteon näkökulmien laajentamista sekä sisäiseen että ulkoiseen.

Eri tiedonmuotojen, kuten intuition, hyödyntämisen on havaittu johtavan parempiin päätöksiin. Edelläkävijäviljelijöiden tiedetään suosivan intuitiota päätöksenteossa. Kuitenkin ymmärrys siitä, kuinka intuitiota käytetään ja kuinka se koetaan, on vähäinen. Lisäksi keskustelu subjektiivisista kokemuksista kuten intuitiosta, puutuu maatalousdiskursseista. Kuitenkin asioiden sanoittaminen ja ääneen puhuminen muuttaa käytöstämme ja toimintaamme. Uudistavalla ajattelulla laajemminkin on transformatiivista vipuvoimaa. Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata intuitiota edelläkävijäviljelijöiden arjessa, ja tuoda intuitio legitiiminä päätöksentekovälineenä paitsi maatalouden myös yleisiin diskursseihin.

Tutkimukseni osallistajat ovat pääasiassa Ilmatieteen laitoksen ja Baltic Sea Action Groupin Carbon Action -hankkeeseen kuuluneita viljelijöitä. Hankkeessa tutkittiin sadalla maatilalla vuosina 2018–2023 uudistavia, hiiltä maahan varastoivia viljelymenetelmiä. Tutkimusaineisto koostuu sekä kyselystä ja teemahaastattelusta sekä työpajoista ja tapahtumista. Kysymykset liikkuvat sekä päätöksenteon että tulevaisuuden teemoissa. Tässä esityksessä rakennan tutkimusaineistostani kumpuavan tarinan siitä, millainen olisi uudistavien maatilojen ympärille rakentuvat yhteisöt tulevaisuudessa, ja millaista tulevaisuuden maatalous voisi olla. Pohdin myös intuition ja uudistavan ajattelun osuutta tulevaisuuden toiminnassa.

RYHMÄT JA ESITYKSET, kpl	Sessio I, ke 15.00-16.30	Sessio II, ke 16.40-18.10	Sessio III, to 8.30-10.00
1 Ajassa ja tilassa muuttuva maaseudun arki, 8 esitystä	4	4	
2 Aluetaloudet kriisien maailmassa, 4 esitystä			4
3 Huolet ja huolenpito kriisiaikojen maaseudulla, 4 esitystä			4
4 Koskettava tieto? Etnografioita maalla ja maalta, 6 esitystä	3	3	
5 Maaseudun palvelut ja osallisuus – muutos ja tulevaisuus, 7 esitystä		4	3
6 Maaseudun ratkaisuja vihreään siirtymään, 5 esitystä	3	2	
7 Maaseutualueet, maailmanpolitiikka ja liikkuvuus – Eilen, tänään ja huomenna, esitystä 4 esitystä	4		
8 Paikallisista reiluista ruokajärjestelmistä maaseudun vahvuus, 7 esitystä	4	3	
9 Suomalaisen eläintuotannon oikeuttamisen ja haastamisen narratiivit kestävyysmurroksessa, 5 esitystä		3	2
10 Utopiaa vai aitoja ratkaisuja - millaisia näkymättömiä mahdollisuuksia maaseudun tulevaisuudelle on? 4 esitystä			4

Maaseutututkijatapaaminen Iisalmen Runnissa 28.–29.8.2024